

10170

10171

10172

10173

10174

891.99

h-65

1002

Ms- 1002

1725 *L. & M. M.*

1726: Hartungstr. 46

1002 26.9.1911

947 Kumbhagar murti int

1727

~~2020~~ 2020 4 more

891.99

Պ. 947

10173

5

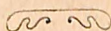
Մ. ՀՈՒՆԿ

ԲԱՐԵՅԱԶՈՐ ԱՄՏՂԻ ՆԵՐՔԵԻ ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1920

Տպագրութիւն
Կ. ԳԵՇԵՆԵԱՆ ՈՐԴԻ

10040

ԲԱՐԵՅԱԶՈՂ ԱՍՏՂԻ ՆԵՐՔԵՒ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ա.

Յթէ երբէք դուք ալ բազում անգամ ներ ուղեւորած էք՝ արդեօք փորձած էք ինձ պէս թէ կայ ճամբորդութիւն, որու պատարաստութեանց սկսելու օրերնէս իսկ և որու ամբողջ տեւողութեան միջոցին՝ սրտնեղութիւններ, անհաճոյ դէպքեր, դժուարութիւններ անպակաս կը լինին, թէ ընդհակառակն կայ ևս ուղեւորութիւն, որու սկիզբէն մինչ ի վախճան բարի պարիկ մը մեզ հոգածու կը լինի կարծես. ամէն ինչ յաջող կ'ընթանայ. ամէն ինչ մեզ կը ժպտի. զուարճութիւններ, վայելքներ, հաճելի անակնկալներ իրարու կը յաջորդեն:

Ձեր թոյլտուութիւնը կը խնդրեմ պատմելու համար ուղեւորութիւններէս մին՝ որ մասնաւորապէս բեղմնաւոր եղաւ ինձ պարգեւած հաճոյքներուն մասին. աւելի ճիշդ խօսելով՝ այդ ուղեւորութեան մէկ դրուագը միայն, զի ծայրէ ծայր զայն պատմել՝ ստուար հատոր մը ի գիր առնել պիտի նշանակէր:

1862
47

1896 տխրահռչակ թուականէն ի վեր եգիպտոս գաղթած և Գահիրէ հաստատուած՝ վատառողջութեանս պատճառաւ 1907է սկըսեալ Աղեքսանդրիա փոխադրած էի բնակութիւնս, Րամէի գեղածիծաղ գիւղերէն միոյն մէջ:

Տան բժիշկ մ'ունէինք, որու ի հարկին մեղ նուիրած խնամքներն այնքան յաջողութեամբ կը պտակուէին որ չափազանց կը յարգէինք ու կը սիրէինք զինք. ինք ևս մեծ համակրութիւն կը տածէր մեզ նկատմամբ և մեր մտերիմներէն մին եղած էր:

Արդ, երբ ի Թուրքիա Սահմանադրութեան հռչակման յաջորդող տարւոյն, 1909ի դարունը թեւակոխեցինք, օր մը Տօքթ. Անավաթի յայտարարեց թէ նոյն ամառ օդափոխութիւն մ'ընել օգտակար պիտի լինէր ինձ:

—Ընտիր խորհուրդ, տօքթօր, բացազանչեցի. տասներեք տարիներէ հետէ ծննդավայր չեմ տեսած. Պօլիս կ'երթամ մէկ քանի ամիսներ անցընելու. արեւակիցներ, աղգականներ, բարեկամներ ունիմ, զորս կրկին տեսնել այնքա՛ն կը փափաքիմ:

Իւր հաւանութեան մասին անկասկած էի, բայց նա իմ խանդավառութիւնս մեղմեց հետեւեալ լրջամիտ խորհրդածութեամբ:

—Բարեկա՛մս, ես ձեզ համակարծիք չեմ. լաւագոյն պիտի լինէր որ, ինչպէս համիտեան շրջանին ներքեւ կ'ընէիք, դարձ-

եալ Վարնա ուղեւորէիք. դուք հանգիստի, ըստ կամս, ազատ, անկաշկանդ պտոյտներու, լիւլի գեղջկական կեանք մը վարելու պէտք ունիք. եթէ Պօլիս երթա՛մ, հոն աղգականներ ու բարեկամներ զձեզ պիտի չըջապատեն. անոնց հանդէպ պէս պէս պարտականութեանց պիտի հարկադրուիք. կամայ ակամայ այցելութիւններու, ճաշի հրաւերներու, զանազան մեծարանքներու պիտի ենթարկուիք. ո՛չ, սիրելիս, մտիկ ըրէք ինձ, կրկին Վարնա գացէք և արձակ, համարձակ, անկախ կեանք մը վարեցէք:

Խորհմութիւնը կը պահանջէր որ իւր իրաւացի դիտողութեանց առաջ տեղի տայի եւ, ուղեւորութեան պատրաստութիւններս տեսնելով, Յունիս 18ին բումանական Տաշիս շոգենաւը կ'առնէի Քէօսթէնձէի համար, ուրկից Վարնա պիտի անցնէի:

Հաղիւ շոգենաւ մտած էի՝ պայտուակներով և իւր տիկնոջ հետ ընկերացեալ հասաւ Գահիրէցի իմ աղնուագոյն բարեկամներէս մին, Տիար Ա. Պալեան, եգիպտական հեռագրական վարչութեան հինաւուրց պաշտօնեաներէ մին, ներհուն անձնաւորութիւն մը, որու անունը չատեր կը ճանչեն անշուշտ ի Պօլիս ընտիր հրապարակագիր. տարիներ առաջ Ժողովուրդ հանդէսը հրատարակած է և այժմ իւր իմաստալից յօդուածները Յուսսքերի մէջ աչքառու են:

—Ի Պօլիս անշուշտ, ըսի իրենց, սովորական սղոյններէ վերջ:

— Ո՛հ, Քէօսթէնճէ կ'երթանք:

— Չէի կարծեր որ ինձ պէս յիմարներ ևս գտնուէին՝ Պօլիսը թողելու և Քէօսթէնճէ երթալու համար:

Յայնժամ Տիար Պալեան բացատրեց թէ երկար տարիներէ հետէ Քէօսթէնճէ հաստատեալ եղբայր մ'ունէր, թէ շուրջ քառորդ դար մը կար որ զիրար չէին տեսած, թէ երկուքն ալ ամուսնացած, զաւակներ հասուցած էին և իրարու ընտանիք չէին ճանչեր տակաւին:

Աւելորդ է ըսել թէ որքա՛ն գոհ էի այսքան մտերիմ և բանիւրուն բարեկամի մը և իւր չնորհազեղ տիկնոջ ընկերակցութեամբ ուղեւորելուս. այդ առաջին օրը մանաւանդ՝ չզիտցանք ժամերն ինչպէ՛ս սահեցան, մինչև որ հանգստանալու համար ա՛լ մեր խցիկս ներքը քաշուիլ պարտաւորեցանք:

Հետեւեալ առաւօտ՝ հազիւ անկողնէ ելած՝ արդուզարդս կ'ընէի, երբ դուռս բաղ՝ խցիկն:

Շոգեհնաւին սեղանապետն էր, Գօսթան, զուարթ մարդուկ մը, որու համակրելի դէմքըն ուշադրութիւնս գրաւած էր, երբ հասնելուս՝ դոյքերս խցիկս փոխադրել տալու պատգամ էր:

Ափսէով գաւաթ մը սուրճ կար իւր ձեռքը:

— Պարո՛ն, ըսաւ ինձ մեծարալից չեչաւով մը, համարձակութիւն առի ձեռքդ

թրքական սուրճ մը պատրաստել և ձեզ բերելու. յիրաւի քիչ մը վերջ սեղանատուն իջնելով՝ ամէն ինչ պիտի գտնէք. բայց մեզ, արեւելցոցս համար, անկողնէ ելնելնուս իսկ, թրքական սուրճ մը կարծես անհրաժեշտ է, այնպէս չէ՞:

Սոյն բացառիկ վերաբերումն անշուշտ զարմանք պատճառեց ինձ. մեծ կարեւորութիւն մը չընծայեցի սակայն՝ լաւ պարգևի մը ակնկալութեան վերադրելով սոյն վարմունքը:

— Արդարեւ, պատասխանեցի, ասկից աւելի հաճելի բան մը չէիք կրնար մտածել ինձ համար. ձեզովին ես ալ այդ սովորոյթն ունիմ. նստեցէ՛ք, տեսնեմ, որպէս զի քօնեաք մը և շաքարեղէն ձեզ հրամցնեմ:

Քիչ վերջ սեղանատուն իջայ նախաճաշելու համար. երկրորդ նաւապետը հոն էր. իմ ողջոյնս մասնաւոր ուշադրութեամբ մը և բարեկամական ժպիտով մ'ընդունեց, և զիս հրաւիրելով իւր քով բազմելու.

— Սիրելի պարո՛ն, ըսաւ ինձ, գիշերը հանգիստ անցուցի՛ք. գո՛հ էք ձեզ եղած սպասարկութեանէն. եթէ ուէ դժգոհութիւն մ'ունիք՝ խնդրեմ յայտնեցէ՛ք ինձ. մեծապէս փափաքս է ամէն հանգստաւէտութիւն ընծայել ձեզ մեր շոգեհնաւին վրայ:

Սոյն փաղաքշալից խօսքերուն չէի սպասեր երբէք. արտասովոր արժանիք մը չու-

նէի բնաւ՝ նաւապետին սոյն հոգածութեան առարկան լինելու համար :

Մէկ քանի բառերով շնորհակալիք յայտնեցի իւր ազնուութեան համար և յարեցի թէ ամէն մասամբ գոհ և հանգիստ էի :

Գօսթայի և նաւապետին սոյն պատուասիրութիւններն, այսպէս իրարու յաջորդելով, զիս ապշեցնելու բնութիւնն ունէին. շարժառիթը գտնելու համար անդադար կը չարչարէի միտքս. վերջ ի վերջոյ լոյս մը ծագեցաւ հոն յանկարծ :

Սոյն հրաշքն ապահովապէս իմ այցաւքարտս գործած լինելու էր. կանուխէն խրցիկս բռնելու համար՝ շոգենաւային ընկերութեան զրկած էի զայն. աւասիկ ինչ որ նշանակուած էր անոր վրայ :

M. HOUNG

Représentant de journaux étrangers

Le Caire

Représentant - ներկայացուցիչ - բառը կա՛մ անուշադրութեամբ Correspondant - թղթակից - կարգացած, կա՛մ այնպէս մեկնած և, ըստ այնմ, հազորդած լինելու էին

շոգենաւին պաշտօնէութեան թէ ուղեւորաց շարքին մէջ թերթի թղթակից մը պիտի գտնուէր :

Ասկից տարրեր բացատրութիւն մը գրտնել կարելի չէր :

Սոյն սխալ մեկնութեան հետեւանօք՝ ամբողջ ուղեւորութեան միջոցին ինձ չուայլուած պատիւները նկարագրել երկար կը լինէր և թերեւս իսկ անտեղի անձնագովութիւն մը պիտի նկատուէր. միջադէպ մը միայն պատմելով պիտի բաւականանամ :

Ամէն անոնք, որ բուժմանական շոգենաւով Քէօսթէնձէ գացած են, կը յիշեն անշուշտ թէ՛ շոգենաւին Պօլսէ բաժնուելէն վերջ, բուժմանիացի պաշտօնատար մը կ'սկսի ուղեւորներուն անցագրերն ու գոյքերը քննել. Քէօսթէնձէ կատարուելիք մաքսային գործողութիւններն են որ այսպէսով ճամբան ի գործ կը դրուին, որպէս զի հոն շոգենաւին գալստեան սպասող կառախումբերը կարենան մեկնիլ առանց ժամանակի կորստեան :

Երբ մեր շոգենաւը Պօլսէ բաժնուեցաւ՝ ամէնուն խօսակցութեան նիւթն էր թէ գոյքերու քննութիւնը խստիւ տեղի կ'ունենար և թէ նոր առարկաներ չէին կրնար ճողոպրիլ ծանրածոյն մաքսատուրքերէ :

Այս բանն ինձ մտահոգութիւն կը պատճառէր. յանկարծ մտաբերեցի ինձ վերադրուած տխուր օգտագործել. ուղղակի նաւապետը գտնիլ գացի :

— Նաւապետ իմ, ըսի իրեն, ամէն կողմէ կը լսեմ թէ ձեր երկրին մաքսային տրամադրութիւնք կարի ծանր են, թէ գոյքերու մէջ զանաւանդ ամէն նոր առարկայ մաքսատուրքի կ'ենթարկուի անխնայ. արդ, իմ վիճակիս բերմամբ, մասնաւորապէս խնամել պարտիմ իմ հազուստ կապուստս և կը մակարեւէք թէ՛ այսպէսով պաշտօնակներուս մէջ աննշան թուով առարկաներ միայն պիտի կրնան պրծիլ մաքսային տեսուչին ճանկերէն:

— Սիրելի՛դ իմ, պատասխանեց ժրպտելով, թո՛ղ ատիկա ձեր մտահոգութեանց ամենայեալինը լինի. երբ տեսուչը ձեր խրջիկն այցելէ՝ ես իրեն պիտի ընկերանամ:

Քիչ վերջ պաշտօնատարը կը ձեռնարկէր իւր քննութեանց. այնպէս պատահեցաւ որ Պալեաններու կարգն ինձմէ առաջ գայ և Տիկ. Պալեան կոչուեցաւ:

Ամուսնոյն հետ մնացած էինք, որ այսպիսի հոգեր իւր կնոջ թողելու սովոր էր. զարմացանք տեսնելով որ հազիւ գացած տիկինը վերադարձաւ. վերջին ծայր յուլեալ և միանգամայն զայրացեալ էր:

— Սարսափելի՛, սարսափելի՛, կը մըրմըռար ջղագրգռեալ:

Անհամբեր կ'սպասէինք որ խօսի. սկսաւ պատմել. խցիկը մտնելուն՝ պաշտօնատարը, պաշտօնակներէն մին ցոյց տալով, խնդրած էր որ բանայ զայն, երեսը դրուած զոյգ մը մուճակ, շքեղօրէն ասեղնադործեալ,

ձեռքն առած և մէկ կողմ՝ դրած էր՝ մաքսատուրքի ենթարկելու ակնհերեւ չարժու՝ ձեռով մը:

— Ներեցէ՛ք, պարո՛ն, ինչո՞ւ զանոնք մէկ կողմ կը դնէք:

— Բարէ՛, որովհետեւ տուրքի պիտի ենթարկուին:

— Ինչպէ՛ս, մաքսատուրքի ենթարկել զոյգ մը մուճակ՝ որ նուէր արուելու սահմանեալ է:

— Թոյլ տուէ՛ք, տիկի՛ն, որ ձեզ հարցում մ'ուղղեմ, յարած էր տեսուչը թեթեւ սրտնեղութեամբ մը. դուք պիտի մնա՞ք ի Բէօսթէնձէ թէ շուեկառք պիտի առնէք:

— Քէօսթէնձէ պիտի մնամք:

— Հրաշալի՛, շարունակած էր, մուճակները կրկին իրենց տեղը զետեղելով, գոցեցէք պաշտօնակը՝ քանի որ առաջին առարկայէն իսկ այսպէս խնդիր կը յարուցանէք. ձեր գոյքերը մաքսատան մէջ պիտի քննուին. յարգանքներս, տիկի՛ն:

Եւ խոնարհութիւն մ'ընելով՝ իսկոյն դուրս ելած էր խցիկէն:

Սոյն նկարագրութիւնն ընելէ վերջ, խօսքն ինձ ուղղելով՝

— Տեսնենք թէ դո՛ւք ինչ պիտի ընէք, սիրելի բարեկամ:

— Ես, տիկի՛ն, իմ բարի աստղիս կ'ապաւնիմ հակառակ պարագային, եթէ ի դեբեւ ելնեմ, ձեզ վիճակակից լինելու համար

պիտի խնդրեմ որ իմ գոյքերս ալ մաքսատան մէջ աչքէ անցուին :

Հաղիւ սոյն խօսքերը փոխանակուած էին՝ եկան կոչել զիս :

Փուլթացի դէպի խցիկս և ահա ներս մտան պաշտօնատարը, նաւապետն և նաւաստի մը, որ ստոխնձով լի անօթ մը և պիտակներու ծրար մ'ունէր ի ձեռին՝ քննութենէ վերջ պայուսակներուն վրայ փակցնելու համար :

Նաւապետն ապահովիչ ակնարկ մ'ուղղեց ինձ :

Պաշտօնատարը պայուսակներէս մինցոյց տալով՝

— Ներեցէք, պարոն, բսաւ, կը հաճի՞ք սոյն պայուսակը բանալ :

— Ամենայն սիրով, պարոն, պատասխանեցի :

Եւ բանալին հրու տրցակս ի ձեռին խոնարհեցայ. բայց դեռ բանալին չէի ղետեղած՝

— Օհ, պարոն, յոգնութիւնը չարժեք :

Յետոյ նաւաստիին հրամայեց պիտակը փակցնել նոյն պայուսակին վրայ :

— Եւ այժմ, չարունակեց, կ'ուզէ՞ք սա միւս պայուսակը բանալ :

Նոյն պատրաստակամութիւնն իմ կողմանէ, նոյն ընդդիմութիւնն իւր կողմանէ, նոյն հրամանը պիտակին փակուցման համար :

Միեւնոյն բանը տեղի ունեցաւ երրորդ պայուսակիս համար. պէտք էր որ ձեւակերպութիւնն ի գործ դրուէր անպայման :

Այսպէս, չնորհիւ այցաքարտիս, բոլոր գոյքերս աչքէ անցուած եղան՝ առանց որ նոյն իսկ բացուէին :

Նաւապետին նախապէս ինձ ուղղած ապահովիչ ակնարկը փոխարինեցի այժմ չնորհակալութեան ակնարկով մը :

Երբ Տէր և Տիկին Պալեանի մօտ վերադարձայ՝ յազմական կերպարանք մ'ունէի. տիկինն, որ հաստատապէս համոզուած էր թէ իրեն հանդիպած փորձանքն ինձ ևս պիտի վիճակէր, արժացաւ զարմացաւ երբ յայտարարեցի թէ, որպէս կը յուսայի, իմ բարխտտողս ձեռնառու եղած էր ինձ :

— Այս շողենաւին վրայ ամէն բացառիկ մեծարանք ձեզ կ'ուղղուին միայն, յարեց, իւր կնոջական անձնասիրութեան մէջ վիրաւորեալ :

Չյտպաղեցայ կրկին երթալ դանելունաւապետն և, պատմելով ինչ որ տեղի ունեցած էր Տիկ. Պալեանի և պաշտօնատարին միջև, յաւելեցի թէ այդ ազգակիցներու շատ կը համակրէի և թէ ճշմարիտ հաճոյք մը պիտի պատճառէր ինձ՝ եթէ առնոց մասին բարեխօսէր տեսուչին մօտ :

Խնդրանքս սիրով կատարուեցաւ և քառորդ ժամ չանցած՝ պիտակները կը փակցուէին Պալեաններու ամբողջ պայուսակներուն վրայ :

Միջօրէին բաժնուած էինք Պօլսէ . կէս զիշերը կը մօտէր և Բէօսթէնճէ կը հասնէինք :

Ժամանակ էր լիառատ պարգև մը տալու Գօսթայի որ, ի միջի ալլ պատուաւորութեանց, ամէն առաւօտ թրքական սուրճով մեծարած էր զիս . ոսկեղբամ մը իւր ասիին մէջ սահեցնելով հանդերձ՝ ըսի իրեն .

— Գօսթա՛, ձեր երկրին օթեւաններուն մասին չատ գէշ կը խօսին . ամէնուն մէջ սիրային առեւտուրներու անպատկառ տեսարաններ . կրնա՞ք ինձ յանձնարարել պատուաւոր և լուրջ օթեւան մը, պատշաճ իմ զիրքիս :

— Անհոգ եղէ՛ք հիմա երբ հասնինք՝ Օրեկ Բեկալի (Արքայական Օթեւան) թարգմանը պիտի կոչեմ և ձեր գոյքերն անոր պիտի յանձնեմ . հո՛ն օթեւանեցէ՛ք . կարեւորութեան կարգաւ քաղաքին երրորդ կամ չորրորդ օթեւանն է և հո՛ն անպատշաճ բան մը չպիտի տեսնէք բնաւ . ընդհակառակն ձեր փափաքած հանդարտութիւնն ու հանգստաւէտութիւնը պիտի գտնէք :

Վերջապէս Տայլան քարափին հսկեալ Պալեանի եղբայրն ամբողջ ընտանեօք կ'ըստէր . բարեկամս հապճեպով զիս ներկայացուց անոնց . Սրքայական Օթեւանին հանրակառքը բաղմեցայ . պանդոկին սեփհակահատէրն անձամբ զիս ընդունեց . լաւագոյն սենեակներէն մին խնդրեցի և անկողին մտայ հանգստանալու :

Բ.

Հետեւեալ առաւօտ, թեթև նախաճաշ մ'ընելէ վերջ, դուրս ելնել կը պատրաստուէի՝ երբ սենեկապան սպասուհին եկաւ իմաց տալ թէ երկու պարոններ հիւրասրահը կը գտնուէին և զիս տեսնել կ'ուզէին :

Անմիջապէս մակաբերեցի թէ բարեկամս Տիար Պալեան լինելու էր, որ իւր եղբոր հետ զիս սպասուել մտածած էր :

Արդարև զիրենք գտայ հիւրասրահին մէջ . Բէօսթէնճէի հայ գաղութին ամենէն նշանաւոր գէմքերէն մին է Տիար Կ . Պալեան, արմտեղէնի ընդարձակ գործառնութեան տէր . սիրալիւր տեսակցութենէ մը վերջ՝ ստիպեց որ ի միասին դուրս ելնենք երթալու համար Պրիսթօլ Սրճարանն՝ ուր մեր ազգակիցներու ամենէն կարեւոր դասակարգն ամէն առաւօտ հաւաքուած կը լինէր . կ'ուզէր զմեզ անոնց հետ ծանօթացնել :

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ և աւասիկ փութով մտերմական շրջանակ մը կազմեցինք :

Չեմ գիտեր հարկ կա՞յ շեշտելու թէ Բէօսթէնճէի հայ գաղութը կարի պատուաւոր է մեզ համար . մեծաւ մասամբ զարգացեալ և առեւտրական ասպարէզի մէջ փայլուն զիրքերու տիրացած անձնաւորութիւններ :

Եւ ահա յանկարծ երկնից որոտումներ, տեղատարափ անձրեւ մը :

Ո՛վ կրնար մտքէ անցընել թէ Բուժմանիա ամիսներէ հետէ երաշտութենէ կը տառապէր և թէ այս բոլոր մեր նորաստաց բարեկամներն, իրենց արմատաց առեւտուրին բերմամբ, ուրախութեան բարձրագոյ աղաղակներով պիտի ընդունէին սոյն բարերար անձրեւը. միահամուռ մեր երկուքին գոչեցին:

— Այս որքա՛ն բարեկէտն է ձեր գալուստը. պէտք է այժմ իսկ արտասովոր խրախճանութիւն մը սարքենք ի պատիւ ձեզ:

Եւ սկսանք ցուխիսի. գաւաթներն ու խորտիկներու պնակներն իրարու յաջորդեցին մինչեւ ժամը մէկ յետ միջօրէի:

Թէև նախապէս մտադրած էի անմիջապէս անցնիլ Վարնա, բայց բարգաւաճ քաղաքի մը զուարճութիւններէն և իմաստաւորի սոյն բարեկամաց հաճոյալից ընկերակցութենէն հրապուրուած՝ որոշեցի մէկ երկու շաբաթ մնալ:

Գոսթայի յանձնարարած օթեւանէն շատ գո՛հ էի. բաժանորդագրութեան տետր մ'ալ առի Բարսումի իջ Գոսումի է, որու կերակուրները յոյժ խնամեալ և համեղ էին:

Հաղիւ մէկ քանի օրեր սահած էին. օր մը միջօրէի ճաշս առած, օթեւան վերադարձած, ըստ եղիպտական սովորութեան ցերեկի քուն մը քաշած և ապա արդուղարդս բրած էի՝ դուրս ելնելու կաղմ ու պատրաստ:

Այդ միջոցին դուռս բաղխուեցաւ և, թայտուութեանս վրայ, տնեկապան ոպասուհին ներս մտնելով՝ այցաքարտ մը ներկայացուց ինձ:

— Պարո՛ն, քարտ մ'ունիք:

Փղոսկրագոյն պրիսթօլին վրայ վիճազբաւ անունն էր.

ՏԻԿ. ՀԱՐԻԻՐԱՊԵՏՈՒՇԻ ՆԻՆԱ ԹԵՏԷՍԳՈՒ

Պուրեշ

Եւ անսխալ ֆրանսերէնով մը յաւելուած էր.

«Կ'աղաչէ զՏիար Հունկ որ հաճի փոքրիկ տեսակցութիւն մը շնորհել իրեն՝ եգիպտոսի վերաբերեալ մի քանի կարեւոր տեղեկութիւններ ունենալով խնդրելիք:»

— Ո՛վ է այս տիկինը, հարցուցի, հո՞ս կ'օթեւանի:

— Այո՛, պարո՛ն, նախընթաց օր հասաւ Պուրեշէն. բայց ի՞նչպէս, չէ՞ք ճանչեր զինք:

— Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ճանչեմ:

— Սակայն ամէն մարդ, համայն աշխարհ կը ճանչէ զինք:

1862

— Իբրեւ ի՞նչ :

— Բուժանիոյ ամենագեղեցիկ կի՛նն է ,
պարս՛ն :

— Նորասա՛ր է :

— Հաղիւ երեսուն երեք տարեկան :

Մեծ էր ապշութիւնս . այսու հանդերձ
անխռովութիւնս պահեցի և հրամայեցի իրեն .

— Լաւ , օրի՛րդ , գացէք , խնդրեմ ,
իմաց տալ թէ իրեն կ'սպասեմ :

Արխայական Օթեւանի մասին Գօսթայի
ինձ շուայլած վստահութիւնները յօգս ցըն-
դելու սահմանեալ էին արդեօք . կը խոր-
հէի սակայն թէ , որպէս ամէն քաղաքակիրթ
երկրի մէջ , ի Բուժա ևս զինուորական
կարգ ու սարքն ամենախիտ լինելու էր և
հարիւրապետի մը կինը չէր որ պիտի կարե-
նար սիրային արկածի մը հետամուտ լինել
նմանօրինակ պայմաններու մէջ :

Ժամանակը չէր սոյն վարկածներով որո-
հալու . Բուժանիոյ ամենագեղեցիկ կի՛նն ըն-
դունելու պատրաստուելու էր :

Նրբանցքին մէջ շէնկոցներ՝ որպէս թէ
դշխոյի մը գալուստն աւետող . ապա վերե-
րեւում սենեկապան սպասուհիին՝ որ հապ-
հեպով ծանոյց .

— Կուգա՛յ կոր , կուգա՛յ կոր :

Նւ ահա շրջազգեստի ֆլաթին մը և
փոքրիկ հարուած մը դուռիս :

Փութացի անձամբ բանալ . երբ ներս
կը մտնէր՝ խոնարհեցայ իւր տռաջ և հաղիւ
կրցի մըմնջել .

— Բարի եկա՛ք , տիկին :

Հատուն և զգաստացեալ մարդ մը , որպէս
ես էի , յանկարծուստ երիտասարդական
աւելնով չյուզուիր բնաւ . բայց պարագան
արտակարգ էր :

Տիկին Թէտէսգուի լուսապայծառ , գեր-
բնական զեղեցկութիւնը զգլխեցուցիչ բան
մ'ունէր . այնքա՛ն նրբութիւն , այնքա՛ն
չնորհ կը փայլէր իւր վրայ որ մարդ չէր
ուզեր հաւատալ թէ իսկապէս կնոջ մը յան-
դիման կը գտնուի . տեսիլքի մը , եթերային
էակի մը , պարիկի մը հաւատալ կ'ուզէր :

Իզուր չէր որ իբրեւ Բուժանիոյ ամե-
նագեղեցիկ կինը հուշակած էին զինք :

— Պարո՛ն , արտասանեց պաշտելի շար-
ժուձեւով մը , արդեօք ներողամիտ պիտի
գտնուի՞ք իմ համարձակութեանս :

Շփոթութիւնս փարատելու և հանդար-
տութիւնս վերստանալու համար ընդհուպ
չպատասխանեցի իրեն . զինք դէպի թիկնա-
թոռ մը առաջնորդեցի՝ ուր բաղմեցուցի
և ես իւր առաջ յոտին կանգնած .

— Տիկին , ըսի , ձեր աննախընթաց
համբաւը ձեզմէ առաջ մտաւ այս անշուք
սենեակը . թոյլ տուէք որ նախ յարդանք-
ներս մատուցանեմ ձեզ թէ՛ ըստ բուժանա-
նական , թէ՛ ըստ արեւելեան սովորօրէնք-
ներու :

Խոնարհեցայ և համբոյր մը դրոշմեցի
իւր թափանցիկ և թոթոշիկ ձեռքին վրայ .

ապա աջ ծունդս գետին հպեցնելով՝ իւր շրջազգեստին քղանցքը համբուրեցի :

— Օ՛հ, օ՛հ, կը տեսնեմ որ արեւելեան մեծարանքներն ևս յոյժ չնորհալի են :

— Եւ այժմ, սիրեցեալ տիկին, եթէ կը թոյլադրէք՝ ես ևս բազմիմ և ձեր հրաժաններուն ներքեւ եմ :

Այն բոլոր տեղեկութիւնները, զորո Տիկին թէտէսգու խնդրեց ինձմէ, իրենց կարեւորութեամբ չէ որ կը փայլէին. եզիպտական կլիմային, բարուց, վարուց, զուարճութեանց, հետաքրքրական վայրերուն, իգական սեռին գեղեցկութեան և հազուստ կապուստին վերաբերեալ ծանօթութիւններ, որոց կրցածիս չափ դո՛հացում տուի. մեր այս հաճոյալի տեսակցութիւնը հազիւ կէս ժամ տեւած էր, երբ յանկարծ նստած տեղէն վեր ցատքեց գոչելով .

— Ո՛հ, պարո՛ն, որքա՛ն անխորհուրդ եմ. զձեզ հոս վար կը դնեմ՝ մինչդեռ դուք դուրս ելնելու և հաւանաբար պտոյտի երթալու կը պատրաստուէիք :

— Տիկի՛ն, եթէ այդ պտոյտին մէջ նոյն իսկ տաճնեակ մը հուրինեռու ընկերակցիլ վիճակէր ինձ՝ դարձեալ հոս ձեր մօտ մնալ նախամեծար պիտի համարէի :

— Չափազանց կը փաղաքչէք դիս :

— Ո՛հ, տիկին, ձեզ այդպէս վայել է ըսել՝ մինչ միւս կողմանէ ֆրանսերէն լեզուն ականջիս կը փսփոսայ թէ ամօթապարտ

կ'զգայ զինք՝ զձեզ ըստ արժանւոյն դրուատելու չափ պերճախօս բառեր չունենալուն համար :

— Կարի սրախօս էք. լաւ, սիրելի պարո՛ն, փոխանակ տաճնեակ մը հուրիի, կ'ուզէ՞ք ձեր պտոյտը մէկ հուրիի հետ միայն կատարել :

— Ամենայն սիրով, տիկի՛ն :

— Հինգ վայրկեանի մէջ պատրաստ պիտի լինիմ :

Չյապաղեցաւ վերադառնալու. սպիտակ մոզուսէ արդուզարդի մը մէջ հուրի մ'էր իսկապէս. ոսկեծամուկ քցափ մը աւելի ևս կը գեղազարդէր իւր հոյակապ շքեղութիւնը : Ներս մտնելով՝ զուարթագին բացազանչեց .

— Հակադրութի՛ւնն է :

Ակնարկութիւն իմ կրած տարազիս՝ որ համակ սեւ շովիօթէ էր :

Ամբողջ օթեւանին մէջ տակնուվրայութիւն մը յառաջ բերելով՝ սանդուղներէն վար իջանք. չեմ կարծեր որ Բուժանացիք կարենան աւելի մեծարանք ընծայել իրենց ճշմարիտ թաղուհւոյն՝ քան իրենց գեղեցկութեան դճխոյին. ամէն ոք յարգալից կը խոնարհէր :

Երբ դուռը հասանք՝ չարժում մ'ըրի հրապարակին վրայ կեցող կառքերէն մին կոչելու համար :

— Ո՛հ, սիրելի բարեկա՛մ, եթէ դուք

ևս կ'ախորժիք, հետիոտն պիտի երթանք. պիտի ուղղուինք դէպի ծովեզր և անհուն կապուտակը դիտելով պիտի զբօսնուենք:

Եւ սկսանք վար իջնել պողոտայէն, քաղաքին ամենէն մեծափարթամ պողոտան:

Դիւթահրաշ տեսարանի մը մէջ կը կարծէի ինքզինքս. այն բոլոր մեծաճոխ վաճառատուններէն, որք մեր ճամբուն երկու կողմն իրարու կը յաջորդէին, ամէն ոք դէպի դուռ կը խուժէր. զմեզ դիտողներու ամբողջութեան դէմքին վրայ զարմացական նշան մը զետեղուած էր գոգցես. անվրէպ ապշած մնացած էին տեսնելով զիս, օտարազգի մը, որ իրեն ընկերանալու մեծ պատուոյն արժանացած էի:

Մինչև ծովեզր քսան վայրկեանի ճանապարհ էր, բայց շուրջ ժամէ մը հոն հասանք, զի բազմաթիւ անձնաւորութիւնք աշահամբոյրի մօտեցան և իրեն հետ խօսակցեցան. իւրաքանչիւր անգամուն զիս նորեկին կը ներկայացնէր և փոխադարձաբար. հետզհետէ կը սաստկանար զարմացումս՝ տեսնելով որ յիշատակած անուանց կը կցէր իբրեւ հանգամանք ընդհանուր դաստիարակ, փաստաբան, բժիշկ, երեսփոխակ, մեծ կալուածատէր, հրապարակագիր ևն, ևն:

Ուշադրութենէս չվրիպեցաւ որ, երբ Պրիսթօլ Սրճարանին առաջ հասանք՝ բոլոր հոն գտնուողներն և իմասնաւորի իմ նորաստաց բարեկամներս մեծաւ հետաքրքրութեամբ մեր անցքը կը դիտէին:

Ժամ մը ծովափը մնացինք. ի մէջ այլոց, փոխադարձաբար տեղեկութիւններ տուինք մեր ընտանեաց վրայ. ամուսինն և երկու աղջիկ ունէր. շահու խնդիր մը կարգադրելու համար եկած էր Քէօսթէնճէ, ուր հաւանաբար երկու շաբաթ պիտի մնար:

Նոյն ճամբէն վերադարձանք. Պրիսթօլ Սրճարանին ճիշդ դէմը կը գտնուէր քաղաքին ամենէն համբաւաւոր ծաղարանն. առաջարկիս վրայ՝ հաւանեցաւ հոն մտնել:

Հազիւ բազմած էինք, ամէնուն ուշադրութեան և զարմացման առարկան լինելով, երբ մթերանոցին սեփականատէրը հասնելով՝ երկուքի ծալուելու համար խոնարհեցաւ իւր առաջ և.

— Տիկին, ըսաւ, այսօր մեծ պատիւ մը կ'ընէք մեր հաստատութեան. խորին երախտագիտութեամբ համակուած ենք:

Եւ պահիկ մը դադարէ վերջ.

— Այո՛, ապերախտ չենք. գիտենք ըստ արժանւոյն զայն զնահատել, յաւելեց, իւր ցուցամատը դէպի ծաղարանին յառաջակողմը կարկառելով:

Մեքենաբար մեր ակնարկները դէպի հոն ուղղեցինք. հափազանց կնամեծար՝ անշշուկ հրամաններ տուած էր իւր պաշտօնէից, որք կ'սկսէին դրօշադարդել:

Մէկ մէկ պաղպաղակ խնդրեցինք և երբ սոյն հաստատութենէն բաժնուիլ կը պատրաստուէինք.

— Սիրեցեալ բարեկամուհի, առաջարկեցի իրեն, ճշմարիտ խօսելով՝ սոյն հաճոյալից ընկերակցութեան վերջ դնել կարի դժնդակ կը թուի ինձ. ընթրիքի ժամը հասած է. եթէ հաճէիք ընդունիլ հրաւերս...

— Ո՛րք կ'առնէք ձեր ճաշերը:

— Բարձրան սը Ֆրանս:

— Եւ ես Բարձրանի նիգոյալու. ձեր հրաւերը կ'ընդունիմ, բայց միակ պայմանաւ մը. սա թէ վաղը միջօրէին դուք եւս իմ հրաւիրեալս պիտի լինիք:

— Կ'ընդունիմ, յարեցի, բայց միակ պայմանաւ մը. սա թէ վաղն երեկոյին դուք ալ իմ հրաւիրեալս պիտի լինիք:

— Եւ այսպէս յաշորդաբար, յաւելեց քրքլալի:

Նոյն իրարանցումն՝ երբ ճաշարան մտանք. հրամայեց որ երկու հոգինոց սեղան մը տան մեզ. երաժշտաց խումբին պետը կոչեց. խնդրեց որ Վարդեմ փայն ածեն. նախ աղանդերի հետ առնուած դարեջուրն և ապա ճաշի հետ առնուած գինին աւելի ևս զուարթութիւն և մտերմութիւն պարգեւեցին մեզ. յիշեցի յանկարծ թէ նոյն երեկոյ զուարճախառն գուսաներգութիւն մը պիտի ներկայացուէր, որու տիտղոսն, Ապսիւղ-Համիսի Ուրիմ, առաւօտուն ուշադրութիւնս գրաւած էր և որու ներկայ գտնուիլ մտադրած էի:

Համաձայնեցանք՝ թատրոն երթալով՝ երեկոյթնիս ի միասին անցընելու համար.

այդ թատերախաղին վրայ շատ ներբողներ կարդացած էր և, տեսած չլինելով զայն, մեծ հաճոյքով պիտի ընկերանար ինձ:

Որպէս զի ներկայացումն ըստ կարելոյն հասկանալի լինէր ինձ՝ անոր նիւթը կը պատմէր առաջուց. Բումանիոյ արքան բարեկամական ինքնագիր նամակ մ'ուղղած էր Սուլթան Համիտի և, ցաւ յայտնելով որ սոյն վերջինն օտար արքունեաց այցելելու սովորոյթ չունէր բնաւ, խնդրած էր որ գէթ իւր ուղին հիւր ուղարկէ իրեն. սոյն փաղաքշալից հրաւերը մեծաւ հաճութեամբ ընդունուած էր. ու եւ է եղանակաւ վարպետորդի մը սոյն դիւանագիտական թղթակցութեան վերահասու եղած էր և մինչդեռ Սուլթանին որդին իւր պատրաստութիւնները կը տեսնէր՝ միւսն իրմէ շատ առաջ Պուքրէշ կը հասնէր անոր տեղ անցնելով, փառայեղ պատիւներով կը հիւրասիրուէր, իշխանուհիներու հետ կը դարպասէր և ծանրագին նուէրներ ստանալով կը հեռանար. հարկ չկայ բոել թէ երբ ապա բուն իսկ հրաւիրեալը կը հասնէր՝ իբր նենգաւոր և խաբեայ կը նկատուէր. ասկից աւելի հետաքրքրական և ծիծաղաշարժ զուեշտ մը կարելի չէր երեւակայել:

Ամբողջ ներկայացման միջոցին՝ իւր սրամիտ դիտողութեանց կ'աւնկնդրէի հիաղմայլ. թատրոնէն մեկնելով՝ ուղղակի օթեւան վերադարձանք. երբ իւր սենեկին

դէրան առաջ հասանք՝ կանգ առաւ հրաժեշտի համար :

Համբուրնցի իւր աջը, զոր վեհապետուհոյ մը նման երկարել գիտէր. չնորհակալութեան մէկ քանի բառեր փոխանակեցինք, որոնցմէ վերջ յարեց.

— Գլխաւորաբար չմոռնաք թէ վաղը միջօրէին հրաւիրեալս էք :

— Կարելի՞ է միթէ, սիրելիս. վաղը միջօրէին մօտ հոս պիտի գտնուիմ և այժմ հանգիստ քուն մը և յարեբաստիկ երազներ կը մաղթեմ ձեզ. զալով ինձ՝ ես ա՛լ երազի պէտք չունիմ, զի ձեր շնորհիւ ժամերէ ի վեր վարդազոյն երազներու մէջ ապրեցայ :

Երբ սենեակս մօտոյ՝ արդարև այն տպաւորութիւնն ունեցայ թէ երազէ մը կ'սթափիմ. ի՛նչպիսի անակնկալ, անսխալ թաց դիպումն էր որ կը վիճակէր ինձ. շոգենաւին վրայ բարեյաջող աստղս կարգ մը միծարմանց արժանացուցած էր զիս. այժմ անոնք բոլորովին կը նսեմանային սոյն եղական բաղդաւորութեան առաջ. մինչդեռ մինչ ցոյն վայր աննշան օտարազգի մ'էի՝ այժմ՝ համբաւ մը շահած էի. վստահ էի որ, հետեւեալ առաւօտ առանձինս դուրս ելնելուս իսկ, կրկին ամէնուն ուշադրութեան և խօսակցութեան առարկան պիտի լինէի. շոգենաւին վրայ կրցած էի գտնել գաղտնիքին բանալին — այցաքարոս. բայց ա՛յժմ, ի՛նչ մեկնութիւն տալ սոյն ճշմարիտ հրաշքին :

Կասկած չկար թէ Տիկին Թէտէսգու անունիս և ուրկից եկած լինելուս մասին տեղեկացած էր օթեւանին մուտքին մէջ գետեղուած ցուցատախտակէն՝ որու վրայ իւրաքանչիւր սենեկի թուոյն առաջ կը նշանակուին ուղեւորին անունն ու ո՛ր երկրէ հասած լինելը :

Բայց ասիկա չէր բացատրեր թէ ի՞նչ էր շարժառիթն — եթէ կնոջական պարզ քմայք մը չէր — որով ո և է պատրուակի ներքև ինձ հետ տեսակցիլ փափաքած և ապա մինչ կէս գիշեր ինձ ընկերակցելու հաւանած էր :

Եթէ երբէք խնդրոյն ներքև առեղծուած մը կար՝ հարկ չկար աճապարիլ զայն լուծելու համար, քանի որ յաջորդ և վաղայաջորդ օրերը կրկին ի միասին պիտի անցընէինք :

Մանաւանդ զի ժամն առաւօտեան մէկն էր և պէտք չէր յամենալ անկողնոյն հրաւերին պատասխանելու :

9.

Երբ առաւօտուն արթնցայ՝ պայծառ արեգակ մը թափանցած էր սենեկիս մէջ. սխրալի օդ մը կ'ընէր՝ լիովին համապատասխան իմ հոգեկան վիճակիս. աննկարագրելի բերկրութեամբ կը մտածէի այն հաճոյքնե-

բուն՝ որք նոյն և յաջորդ օրերուն համար ևս ինձ վերապահուած էին. միայն թէ նախ քան զամենայն հետաքրքրութիւնն ունէի գիտնալու թէ ինձ վիճակած երանութիւնն ինչ տպաւորութիւնն ըրած էր բարեկամներուն վրայ. փութացի ուրեմն դուրս ելնել և, անտարբեր որպէս ըստ սովորականի, Պրիսթօլ Սրճարանը մտայ:

Բոլոր ազգակիցներս ահումբ մը կազմած էին և, տրուած լինելով այն գոհունակութիւնն որ նկարուեցաւ իրենց դիմաց վրայ հասնիս տեսնելով՝ դիւբին էր մակաբերել թէ անձկանօք իմ գալստեանս կ'սպասէին:

— Վերջապէ՛ս եկաք, կ'ըսէին ինձ նոյն իսկ դեռ Աստուծոյ բարեւը չփոխանակած, անհամբեր ենք գիտնալու թէ ինչպէս ծախթացօք և բարեկամութիւն հաստատեցիք Տիկ. Թէտէսգուի հետ:

Մէկ քանի բառերով բացատրեցի և ճշգրտեցի թէ այդ բարեկամութիւնը չարաչար մեկնելու չէին:

Յայնժամ անոնցմէ մին, վառվռուն երիտասարդ մը, յարեց.

— Սիրելի բարեկա՛մ, ամէնուն կողմանէ ես պիտի խօսիմ. արդ ունին դրէք ինձ և մի՛ ընդմիջէք բնաւ. նախ յայտարարեմ թէ ձեր ըրած վերապահութիւնը բոլորովին աւելորդ էր և եթէ, հակառակ այն ծանրաբարոյութեան, զոր ստուգած ենք ի ձեզ, այդպիսի յաւակնութիւն մը յոռաջ դնէիք՝

մենք առաջինները պիտի լինէինք հաւատ չընծայող. Տիկ. Թէտէսգու, Թէտէսգու հարիւրապետին կինը, բացարձակապէս պարկեշտ կին մ'է. ատոր տարակոյս չկայ եւ տարբեր կերպիւ չէր կրնար լինել. գիտէք հարկաւ թէ Ռումանիոյ ամենագեղեցիկ կինն է և թէ մեր երկրին մէջ կատարուած գեղեցկութեան բոլոր մրցումներուն մէջ առաջին մրցանակ շահած է անխափան:

Սոյն վերջին տեղեկութիւնը նոր էր ինձ համար և աւելի ևս կը փայփայէր իմ անձնասիրութիւնս:

— Եթէ դեռ անձամբ չճանչցաք՝ գէթ համբաւով կը ճանչէք զՏիար Մ... , մեր ամենահարուստ ազգակիցն, որու ծովեզերքին վրայ կառուցած ամենաշքեղ ապարանքն ամէնուն հիացման առարկան է, ապարանք, զոր մեր Վեհապետն իսկ տեսնելու հետաքրքրութիւնն ունեցած և այդ առթիւ իրեն այցելելու բացառիկ պատիւն ըրած է:

— Արդարեւ համբաւով միայն կը ճանչեմ զինք:

— Մի՛ ընդմիջէք, խնդրեմ, և ուշադիր եղէ՛ք. պիտի պատմեմ գէպը մը, որ ասիկց երեք տարի առաջ տեղի ունեցաւ, օրերով խօսակցութեան նիւթ մատակարարեց ամբողջ երկրին և արձագանք գտաւ բոլոր թերթերու մէջ. այդ թուականին Թէտէսգու հարիւրապետը դեռ պաշտօնով փոխադրուած չէր ի մայրաքաղաք և հոս կը բնակէր. Տիկ.

Թէտէսգու և մեր ազգակիցն, երկուքն ալ բարձր դասակարգէ, պատեհութիւն կ'ունենային յաճախ իրարու հանդիպելու հաւաքոյթներու մէջ. Տիար Մ... անխոնջ դարպաս մը կը մատուցանէր գեղուհւոյն, ինչ որ ընկերական պայմանադրութիւնք կը թոյլադրեն ընել ամենէն պարկեշտ կանանց. բայց ի հարկէ անհետեւանք:

Օր մը մեր ազգակիցն, արդեամբ արտառոց, հետեւեալ տոման ուղղած էր Տիկ. Թէտէսգուի:

«Սիրեցեալ Տիկի՛ն,

Անհունապէս փափաքող եմ ձեզ հետ առանձինն ճաշ մ'ընելու. ո՛չ իմ բնակարանիս, ո՛չ ալ ձերինին մէջ. ճաշարանի մը մէջ. ո՛չ մասնաւոր սենեկի մը, այլ ընդհանուր սրահին մէջ. եթէ սոյն հրաւերս չմերժելու շնորհն ընէք ինձ՝ պատիւ պիտի ունենամ ձեր աղքատաց համար քսան հազար լէյ ձեր տրամադրութեան ներքեւ դնելու:»

Ի պատասխանի միակ բառով հեռագիր մը ստացաւ. ընդունուած:

Յիշատակելի սոյն հոյակապ հացկերոյթը նշանակեալ օրին տեղի ունեցաւ քաղաքիս առաջնակարգ օթեւաններէ միոյն ճաշասրահին մէջ և Տիկ. Թէտէսգու իւր անձեռոցին ծալքին ներքեւ դրաւ քսան հազար լէյնոց չէք մը. սոյն գումարն, իւր հոգածութեամբ, տեղւոյս աղքատ ընտանեաց բաշխուեցաւ ապաքէն:

Արդ, կը հարցնեմ, ի՞նչ բաղդաւորութիւն է ձերը. Տիկ. Թէտէսգու, որու հետ առանձինն կարենալ ճաշելու համար, մեծափարթամ Մ... քսան հազար լէյի չէք մը կը նուիրէ իրեն, երէկ ձեզ հետ պտոյտ կ'ընէ, ձեզ հետ կ'ընթրէ, ձեզ հետ թատրոն կ'երթայ, զի ամէն մանրամասնութիւն գիտենք. կրնա՞ք մեկնութիւն մը գտնել այս հրաշալիքին:

Ճիշդ պատեհութիւնն էր աւելի ևս գըրգռելու սոյն բարեկամներս:

— Ո՛չ, դժբախտաբար. կրնամ միայն ձեզ հաղորդել թէ այսօր միջօրէին իւր կողմանէ ճաշի հրաւիրուած եմ և թէ ապահովաբար երեկոյին ևս ի միասին պիտի ընթրենք:

Ուղեւորութեան ընկերս, Տիար Ա. Պալեան, միշտ խոհական, յայտնապէս ուղեւորդ երիտասարդաց նախանձոտ սրտմտութիւնը չափաւորել:

— Եղբա՛րք, ընդմիջեց, կնոջական քմահաճ արարքի մը առաջ կը գտնուէնք, որու մեկնութիւնը հետադատել՝ պարզապէս յիմարութիւն պիտի լինէր. բաւականանանք խնդակցելով մեր բարեկամին բաղդաւորութեան՝ ցոլիփաի դաւաթներու բաղիսիւններով:

Եւ այնպէս ալ ըրինք:

Միջօրէի մօտ հրաժեշտ առի և փութացի յ'օթեւան, ուր Տիկ. Թէտէսգու, բոլորովին կազմ ու պատրաստ, կ'սպասէր ինձ. իւր

ճաշարանը գացինք. ապա կրկին օթեւան, ուր իրարմէ բաժնուեցանք՝ ժամը չորսին չրջագայութեան երթալու ժամադրութեամբ. այդ օրը մակոյկով ծովու վրայ պտոյտ մը կատարեցինք՝ քարափին մէկ ծայրէն միւսն՝ ինչ որ շուրջ ժամ մը տեւեց:

Երբ օգնութեամբս մակոյկէն դուրս ելաւ — քարափին ո՛չ բազմամարդ մէկ անկիւնն էր — յանկարծ դէպի անցորդ մը ուղղուելով՝

— Տիա՛ր Մ... , Տիա՛ր Մ... , գոչեց:

Եւ ինձ դառնալով՝

— Զձեզ ձեր ամենէն ականաւոր հայրենակցին պիտի ներկայացնեմ:

Տրուած անունը կը բաւէր. քոսն հաւար լէյնոց չէքը ստորագրողն էր:

Տիար Մ... հիախառն ապշութիւն մ'ուներեալ զինք տեսնելով. անշուշտ զնէ ի Պուրբէշ կը կարծէր. աջահամբոյրի մօտեցաւ. ներկայացումը տեղի ունեցաւ և մէկ քանի մեծարալից բառեր փոխանակեցի իրեն հետ. ապա մեր ազգակիցն ողոքիչ խօսքեր ուղղեց ընկերուհւոյս, որոնց մէջ նոյն առաւօտեան պատմութեան ակնարկութիւններ կային:

Երբ բաժնուեցանք՝ հարցուցի Տիկ. Թէտէսգուրի թէ ի՞նչ կը նշանակէին այդ ակնարկութիւնները:

— Ոչինչ, անցելոյն մէջ Տիար Մ... ինձ համար յիմարութիւն մ'ըրած է:

— Որպէս թէ չգիտեմ:

— Ի՞նչպէս, արդէն պատմեցին զայն ձեզ:

Ըստ կանխագոյն որոշման՝ ի միասին ընթերել և կրկին թատրոն երթալէ վերջ՝ այս անգամ ուղղակի օթեւան չվերադարձանք. առաջարկեցի որ, ինչպէս հանդիսականաց մեծ մասը, մենք ևս երթանք սակաւ ինչ ժամանակ անցընելու այն ծաղարանն որ, նախընթաց օր, ի պատիւ իրեն դրօշազարդած էր:

Երբ հոն հասանք՝ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէր արդէն. սեփականատէրը, բացառիկ յարգանքներով, զմեզ առաջնորդեց սեղանի մը մօտ, որ սրահին մէջտեղը կը գտնուէր. շուրջերնիս բազում ծանօթ և համակիր դէմքեր, որք մտերմօրէն կ'ողջունէին զմեզ, շատերն այն անձնաւորութիւններէ, զորս երկու օրէ ի վեր ներկայացուցած էր ինձ:

Երկու գաւաթ բալօղի (marasquin) և կարկանդակներ խնդրեցինք:

Չափազանց զուարթ էր. նոյնպէս ես. կը պատմէր թէ առաւօտուն իսկ գրած էր իւր ամուսնոյն՝ ներբողներով խօսելով իմ վրայ, թէ չէր կասկածեր որ նա շատ դո՛ւ պիտի մնար ինձ նման չնորհքով բարեկամ մը ստանալուն, թէ կը յուսար հետեւեալ առաւօտ իսկ պատասխան ընդունիլ, զոր պիտի կարդար ինձ:

— Խնդրանք մը ունիմ սակայն ձեզմէ,

յարեց հրապուրիչ պէրանօք մը. սոյն երկուօրուան մէջ բազմիցս ստուգեցի թէ չափազանց սրամիտ էք. եթէ չնորհ ընէիք մէկ քանի տողեր գրելու ալպօմիս վրայ...

Չայս ըսելով՝ իւր ձեռնպարկէն հանեց գեղակերտ և ոսկեզօծ ալպօմ մը, զոր ինձ ներկայացուց:

— Սիրով պիտի համակերպիմ ձեր խնդրանաց, չքնաղ բարեկամուհիս, միայն կը վախնամ թէ յուսախաբուծիւն ունենար:

Եւ, վայրկեան մը մտածումէ վերջ, արդէն լեցուած էջերուն յաջորդող ամբողջովին պարապ էջին վերեւը գրեցի:

Je suis certain que si Dieu dictait de nos jours ses dix commandements à Moïse, il en aurait sensiblement modifié le premier: «Adore Dieu au ciel et Nina sur terre.»

Ապահով եմ որ եթէ Աստուած մեր օրերը Մովսէսի տուն տար իւր տանն պատուիրանքները՝ զգալապէս պիտի փոփոխէր անոնց առաջինը. «Պաշտէ՛ զԱստուած յ'երկինս և զ'երկնա յ'երկրի:»

Տիկ. Թէտէսզու կարի անկեղծ և կարի եռանդուն կին մ'էր. կարող չէր ինքզինք զսպել՝ երբ ու է սաստիկ զգացում մը արտայայտելու հարկը ներկայանար. անշուշտ միշտ բարեյաջող աստղիս շնորհիւ՝ սոյն տողերն իրեն հիանալի թուեցան. ոտքի ելաւ և

մեր շուրջը գտնուող ծանօթներուն գոչեց խանդավառ:

— Եկէ՛ք, տեսէ՛ք, բայց հրաշալի է. տառն և հինգ տարիներէ հետէ Րուսմանիոյ գեղեցկութեան թագուհին եմ. տառն և հինգ տարիներէ հետէ այնքան շնորհալից տողեր ձօնուեցան ինձ. սակայն երբէ՛ք, երբէ՛ք...

Ակնթարթի մը մէջ մեր սեղանին շուրջ ականաւոր անձնաւորութիւններ բոլորուեցան. մեծ չրջանակ մը կազմեցինք. ամէն ոք կը շնորհաւորէր զիս:

Փառասիրութիւնը չափ ու սահման չճանչեր. սոյն պաշտեցեալ կինը փառաց դադաթնակէտը հասած էր արդէն և աւառիկ յափշտակուած կը մնար սոյն մէկ քանի տողերուն առաջ, որք ի հարկէ նոր բան մը չէին ըսեր իրեն, այլ ինչ որ շարունակ իրեն կը յեղեղուէր, թերեւս քիչ մը սիրուն դարձուածքով:

Կզգայի թէ այդ վայրկեանէն իսկ աւելի ևս իւր համարման արժանացած էի. ինձ ուղղած ակնարկը համակ երախտադիտութիւն էր. ակներև էր թէ ա՛յլ վաղանցուկ բարեկամ մը լինելու սահմանեալ չէի, այլ բարեկամ մը որ անջինջ յիշատակ մը պիտի թողուր:

— Հատ մը ևս, միմնջեց մտերմօրէն բազուկէս կախուելով, ասիկա այնքան դիւրին բան է քեզ համար:

Առաջին անգամ լինելով կը դուռէր զիս:

Բալօղիի գաւաթները մէկ քանի անգամներ կրկնուած էին. գլուխս տաքցած էր. արդէն երկու օրէ ի վեր տպրած կեանքս բոլորովին այլափոխած էր զիս. գողցես տարիքիս կէսը նետած էի ուսերուս վրայէն:

— Աւերի՛ն պիտի ընեմ, սիրեցեալ բարեկամուհի, այս էջն ինձ կը վերապահեմ և հիմա իսկ պիտի լեցնեմ զայն. ամօթ պիտի լինէր այսօրանը չկարենալ ընել՝ երբ մարդ երկու օր անընդհատ կախարդիչ ընկերակցութիւնդ վայելած է:

Նւ մէկ քանի դադարներով՝ լեցուցի նոյն էջը հետեւեալ հատուածներն ևս գրելով:

J'ai cinquante ans et je croyais avoir vu depuis cinquante ans la lumière. Quelle erreur grossière! Je vivais dans les ténèbres et la lumière, je l'ai vue pour la première fois en contemplant Nina.

Յիսուն տարեկան եմ և յիսուն տարիներէ հետէ լոյսը տեսած լինել կը կարծէի. սրպիսի չարաչար սխալանք: աղջամուղջանբու մէջ կ'ապրէի, և լոյսն առաջին անգամ տեսայ՝ տեսնելով զՆինա:

Toute femme jeune, en consultant chaque matin son miroir, dit avec tristesse et amertume: «Je suis un peu moins jolie qu'hier.» Il n'y a que Nina qui dise

avec joie et triomphe: «Je suis un peu plus jolie qu'hier.»

Ամէն նորատի կին, իւրաքանչիւր առաւօտ իւր հայելին նայելով, տխրութեամբ և դառնութեամբ կ'ըսէ. «այսօր երէկուքնէ քիչ մը նուազ սիրուն եմ:» Միայն Նինան կայ, որ ուրախաղին և յաղթապանձ ըսէ. «Այսօր երէկուքնէ քիչ մը աւելի սիրուն եմ:»

Un seul Dieu est désormais inadmissible pour moi; car je ne puis croire qu'un Dieu tout seul ait pu créer Nina, quelle que fût sa toute-puissance.

Յետ այսօրիկ միակ Աստուած մը անընդունելի է ինձ համար, որովհետև անհնարին է ինձ հաւատալ թէ Աստուած մը բոլորովին առանձինն, կարողացած լինի ստեղծել զՆինա՝ ինչ որ ալ եղած լինի իւր ամենակարողութիւնը:

Depuis que j'ai eu l'ineffable bonheur de connaître l'adorable créature à qui sont dédiées ces lignes, une chose m'a frappé. C'est que tous ceux qui l'abordent ont deux fois l'éblouissement et clijnotent les yeux. D'abord quand ils s'inclinent pour la baise-main, apparemment pour pouvoir supporter le feu de ses bijoux; ensuite quand ils se redressent, certainement pour pouvoir soutenir l'éclat de ses yeux.

Յորմէ հետէ անձառելի բազդաւորութիւնն ունեցայ ճանչելու այն պաշտելի աբարածն՝ որու սոյն տողերը ձօնեալ են, բան մը ուշադրութիւնս գրաւած է. սա թէ ամէն անոնք որ իրեն կը մօտենան՝ երկու անգամ չլացում կ'ունենան և աչքերնին կը բացվեցին. նախ երբ աջահամբոյրի համար կը խոնարհին՝ հաւանաբար իւր գոհարեղէններուն շողարձակման կարենալ հանդուրժելու համար. ապա երբ կը շտեղծին՝ անկասկած իւր աչաց հուրին կարենալ զիմադրելու համար:

J'ai un petit conseil à donner à la toute charmante propriétaire de ce magnifique album; c'est de ne jamais faire l'imprudence de prononcer dans un moment irréfléchi ces mots sacrés empruntés à l'Evangile et passés en proverbe: «Qui m'aime me suit!» Elle verrait sûrement toute une armée derrière elle.

Փոքրիկ խրատ մ'ունիմ տալիք սոյն չքեղ ալպոմին ամենազեղանի տիրուհւոյն. սա թէ երբէք անխոհեմութիւնը չընէ անխորհուրդ վայրկեանի մը մէջ արտասանելու Աւետարանէն փոխ առնուած և առածի կարգ անցած սանուիրական բառերը. «Զիս սիրողը թո՛ղ ինձ հետեւի:» Ապահովապէս ամբողջ բանակ մը պիտի տեսնէր իւր հետ:

Կարելի չէ նկարագրել այն խորին հիացումը, զոր սոյն հատուածներն ազդեցին

Տիկ. Թէտէսպուլի. անոնք նմանապէս ընտիր տպաւորութիւն մ'ըրին մեր բոլոր սեղանակիցներուն վրայ. պարոն մը մօտեցաւ իրեն և խնդրեց որ զինքն ինձ ներկայացնէ. շէնքիս քանակն Ռուսկին թղթակիցն էր. թոյլտուութիւն խնդրեց ինձմէ այդ չքնաղ գոհարներն, որպէս կ'անուանէր ինք, իրենց թերթին մէջ հրատարակելու:

— Զիս կը շողորթութէք, սիրելի պարոն, պատասխանեցի. զխողութիւն մը միայն. ստոյգ է թէ ե՛ս ի գիր առի զանոնք, բայց այլ եւս իմ սեփականութիւնս չեն. այդ արտօնութիւնը տիկինէն պէտք է խնդրել:

Բարեկամուհին չզլացաւ զայն, որպէս յուսալի էր, և շաբթուան ընթացքին մէջ շէնքիս քանակն Ռուսկին գրական բաժնին մէջ հրատարակուեցան իմ ստորագրութեամբ, որու քով փակագծի մէջ գրած էին Յփպսոսի. խորագիրն էր. Քաղաքի Ռուսկինոյ գեղեցկութեան վեհապետնոյն աղջուկն:

Ժամն երեք կը հնչէր՝ երբ բաժնուեցանք ծաղարանէն. ա՛լ զոյգ մը մտերիմներ եղած էինք. տարիներէ ի վեր ամբապնդեալ բարեկամութիւն մը աւելի սերտ չէր կրնար լինել. որոշուած էր որ ա՛լ ի միասին պիտի անցընէինք այն երկու շաբաթներն՝ որք իւր գործոց կարգադրութեան համար հարկաւոր էին և թէ ես ալ մինչ իւր մեկնումը պիտի յետաձգէի իմս. մեր մեկնումի օրերը պիտի

գուղաղիպեցնէինք. միջօրէին զինք կայարան
պիտի առաջնորդէի և երեկոյին շողենաւ
պիտի առնէի վարնա անցնելու համար:

Այն որոշմանց վրայ՝ որք զմեզ հաւա-
սարապէս ցնծութեամբ կ'որդէին, հրաժեշտ
առինք մէկզմէկէ, հետեւեալ օր դարձեալ
միջօրէին զիրար գտնելու հաստատ առա-
ջադրութեամբ:

Պ.

Յաջորդ օրը, հինգշաբթի, Եգիպտոսի
սուրհանդակին օրն էր. առաւօտուն դուրս
չելայ թղթակցութիւնս պատրաստելու հա-
մար:

Հաղիւ պիտի սկսէի այդ աշխատութեան՝
սենեկապան սպասուհին եկաւ իմաց տալ թէ
Տիկ. Թէտէսզու պահիկ մը զիս տեսնել
կ'ուզէր. բարեկամուհին զարմանք յայտնեց
զիս գտնելուն՝ որովհետեւ գիտէր թէ ամէն
առաւօտ բացակայ կը լինէի. պատճառը բա-
ցատրեցի:

Իւր ամուսինէն պատասխան ստացած
էր և, ըստ իւր խոստման, կը բերէր զայն
թարգմանաբար ինձ կարդալու. որպէս կը
յուտար՝ հարիւրապետը յոյժ մեծարալից սու-
ղեր նուիրած էր ինձ և կը յանձնարարէր
իւր տիկնոջ ստիպել որպէս զի կա'մ ի Պուլ-
կարիա երթիս, կամ անկէ վերադարձիս Պուլ-

րէշէ. անցնիմ. կարի փափաքող էր անձամբ
ինձ հետ տեսակցելու հաճոյքն ունենալու:

Ուրք կեցած էր. չէր կրնար մնալ՝ զի
դուրս ելնելու պարտաւոր էր. միջօրէին
պիտի վերադառնար զիս առնելու համար:

Այն պահուն, յորում մեկնելու կը պատ-
րաստուէր, սենեկապան սպասուհին կրկին
ներս մտաւ և հեռադիր մը ներկայացուց
ինձ:

Գունաթափ եղայ:

Ընտանիքէս և գործատեղիէս հեռու
հեռադիր մը չարագուշակ կը թուէր ինձ.
այդ հեռադիրն անկասկած կա'մ ընտանիքէս,
կա'մ վաճառատունէս ուղղեալ լինելու էր,
որոնց միայն հաղորդած էի հասցէս և նոյն-
քան անկասկած՝ կա'մ ընտանեկան, կա'մ
առեւտրական դժբախտութեան մը բօթը կը
բերէր ինձ. եթէ ոչ ինչո՞ւ հեռադրէին:

Ջերմնոտ ձեռքով մը խզեցի՝ զայն և
կարդացի.

«Հունկ -Արխայսլսն Օթեւսն- Քօսթիկնի

Այս երեկոյ իսկ կը հասնիս կո'ս:

ՀԱՐԻՐԱՊԵՏ ԹԵՏԷՍԴՈՒ

Տիկ. Թէտէսզու, որ անձկութիւնս նըշ-
մարած էր, առանց բառ մ'արտասանելու
իմ շարժմանցս հետեւած էր սրտամորմոք. երբ
ժպիտի մը ուրուագծուիլ տեսաւ շուրթե-
լուս վրայ՝ շունչ առաւ:

— Կարգա՛, սիրեցեալ բարեկամուհիս, ըսի վարդապետն թերթիկն անոր կարկառու լով, ասոր չէիք սպասեր անշուշտ. հարիւրապետն՝ որ ինձ կիմացնէ այս երեկոյ իսկ իւր ժամանումը սպառնալից չեշտով մը :

Երկուքս ալ քրքշալիւ խնդացինք. նախանձորդ մը — կը մտածէի թէ իմ նորաստաց բարեկամներէս բարեճաղիկ մը լինելու էր, ինչ որ ի վերջոյ հաստատուեցաւ — ինձ խաղ մ'ընել ուզած և ի Պուրբէշ իւր մէկ թղթակիցէն խնդրած լինելու էր նոյն բառերով հեռագիր մ'ուղղել անուանս. և սակայն խաղն ի դերև կ'իջնէր. հինգ վայրկեան չկար որ հարիւրապետին շնորհալից տողերը կարդացած էինք :

Սոյն զուարթ միջադէպին վրայ իրարմէ բաժնուեցանք և այլեւս աշխատութեանս ձեռնարկեցին :

Դեռ ժամ մը հազիւ սահած էր՝ երբ անգամ մը ևս դուռս բաղխուեցաւ, բայց սենեկապան սպասուհւոյն զգուշաւոր բաղխիւնը չէր այս անգամ. ուժգնակի հարուած մ'էր. զարմանալի էր ասիկա. փութացի անձամբ բանալ տեսնելու համար թէ ի՞նչ կար :

Մեծ եղաւ ապշութիւնս :

Տիկ. Թէտէսգու խելայեղ ներս խուժեց :

— Չէ՛ք գիտեր թէ ի՞նչ պատահեցաւ ինձ :

Եւ գնաց նուաղեալ ինկաւ բաղմոցին վրայ :

Դրուած էր որ իւրաքանչիւր օր նոր անակնկալ մը վերապահած պիտի լինէր ինձ. վայրկեան մը շփոթեալ մնացի. ապա անմիջապէս հնչակին վազեցի սենեկապան սպասուհին կոչելու համար և ի միասին ջանացինք մարձանքներով ուշաբերել տալ զինք. քօլօնիական ջուրով շփումներ, մի քանի կաթիլ կաղւաթիչ՝ զոր խմցուցինք և աղեր՝ զոր հատտել տուինք հազիւ կրցան սակաւ ինչ խելարերել զինք. նուաղեալ աչքերը բացաւ. միշտ նոյն բառերը կը կրկնէր որպէս յանկերդ մը .

— Չէ՛ք գիտեր թէ ի՞նչ պատահեցաւ ինձ :

Նոյն պահուն դարձեալ դուռս արիւնք. թոյլտուութեանս վրայ մէկը ներս մտաւ. իւր գլխանոցը կը յայտնէր թէ օթեւանի թարգման էր, Լոհսրայի Օթեւանին թարգմանը, նոյնպէս նշանաւոր օթեւան մը :

Արմացայ զարմացայ նշմարելով որ Տիկ. Թէտէսգուի գլխարկն ու քօղիկն անոր ձեռաց մէջ կը գտնուէին :

— Ներեցէ՛ք, պարո՛ն, Տիկ. Թէտէսգու հո՞ս կը գտնուի, որպէս ինձ ըսին :

— Ի՞նչ կ'ուզէք իրմէ :

— Սոյն առարկաներն և տոմսակ մ'ունիմ իրեն յանձնելիք :

Առարկաները սեղանին վրայ դրաւ և տոմսակը ներկայացուց Նինայի, որ սոյն թատերական մուտքին վրայ սթափած և հրա-

մայած էր որ զայն տայ իրեն. նորեկը չէր մեկնե՛ր՝ պատասխանի մը սպասելու ակներև մտադրութեամբ:

Տիկ. Թէտէսգու ջղազգիւ բացաւ տոմսակը. հազիւ զայն կաթդայ՝ կատաղօրէն բզքտեց և նետեց. ապա գռչեց թարգմանին.

— Գացէ՛ք, պարո՞ն, ըսէ՛ք իրեն թէ երբէ՛ք, բայց երբէ՛ք չեմ հաճիր զինք ընդունելու:

Մինչդեռ մարդուկը խոնարհելով կը մեկնէր՝ բարեկամունիս, ի գործ դրած վերջին ճիգին հետեւանօք, կրկին կը նուաղէր:

Կատարեալ առեղծուածի մը առաջ կը գտնուէի:

Նորէն սկսանք մեր դարձանման. երբ ըստ բաւականի խելաբերեցաւ.

— Սիրելիս, ըսի իրեն. ինքզինքդ լիովին գտնելու համար բացօղի պէտք ունիս. օ՛ն, փութանակի դուրս ելնենք. վստահ եմ որ սոյն թեթև տապնապն ընդհուպ՝ պիտի անհետի և նախորդ օրերուն պէս զուարթօրէն պիտի ճաշենք:

Չպատասխանեց. մեքենաբար ինձ հնազանդեցաւ և երբ օթեւանէն մեկնելով՝ աւմայի ուղիէ մը կը յառաջանայինք բացաւայր մը գտնելու համար, բազուկէս կախուած վերսկսաւ իւր յանկերգը.

— Չէ՛ք գիտեր թէ ի՞նչ պատահեցաւ ինձ:

Ի՛նչ վերջ յանկերգը փոխուեցաւ:

— Բարեկա՛մս, վրէժ լուծել կ'ուզեմ:

— Վրէժդ պիտի լուծենք, Նինա, ատիկա ինձմէ գիացիր, վստահացուցի, ոչինչ գիտնալով հանդերձ թէ ինչի՞ վրայ էր խնդիր:

Հասարակաց Պարտէզին առաջ հասած էինք. ներս մտանք և զթօսարանը բազմեցանք. կազդուրիչ ըմպելիք մը առնել տուի իրեն. ա՛լ կ'սկսէր բոլորովին վերստանալ իւր հանդարտութիւնը:

Նւ սկսաւ պատմել:

Ի Պուքրէշ իրեն դարպաս մատուցանողներու շարքին մէջ՝ կը գտնուէր Տիար Սթէֆանէսգու, մայրաքաղաքին ոսկեզօծ երիտասարդութեան ամենէն կարկառուն դէմքերէն մին, անուանի հասութատէր:

Նոյն առաւօտ տեղեկան թերթի մը մէջ կարդացած էր թէ Տիար Սթէֆանէսգու Բէօսթէնձէ ժամանած էր:

Ինձմէ բաժնուէէն վերջ՝ երբ Լոնտայի Օթեւանին առաջէն կ'անցնէր՝ չարաղիպութիւնն ուզած էր որ ճիշդ այդ պահուն առնիկա ալ հոնկից դուրս ելնէ. զինք նշմարած, իւր մեծարանքները մատուցած և ինդրած էր որ պահիկ մը տեսակցին օթեւանին հիւրասրահին մէջ. հետաքրքիր գիտնալու իւր բացակայութենէն ի վեր իրենց ընկերութեան մէջ չըջարեւութեան դրուած չողմոգութիւնները (cancan)՝ Տիկ. Թէտէսգու չէր մերժած և ընկերացած էր իրեն. երբ այդ սրահը հասած էին՝ իւր հանգստաւէտութեան համար գլխարկն ու քօղիկը հանած էր:

Եւ սկսած էին իրենց աշխարհիկ խօսու-
ռութեամբքին, զոր սոյն երիտասարդը գիտէր
մասնաւորապէս հաճելի ընծայել :

Յանկարծ, հաւանաբար իւր պաշտած
կնոջ հետ առանձնակի գտնուելու պատենու-
թենէն ազդուած և անոր անդիմադրելի
հմայքէն կախարդուած՝ խելայեղութեան
նոպայ մ'եկած էր Սթէֆանէսգուլի վրայ .
ընդոտտ տեղէն ցատքած, դրան փականքը
դրած և, անոր առաջ տնկուելով, մոլեգնօ-
րէն գոչած էր .

— Նինա՛, կամայ թէ ակամայ այսօր իմ
պիտի լինիս :

Սոսկումի բարձրագոյ ճիչեր Տիկ. Թէ-
տէսգուլի կողմանէ . սոյն աղաղակներուն
վրայ՝ նրբանցքին մէջ ոտից դոփիւններ .
եկած էին դուռն ափ առնել և ահա նոյն ինքն
Սթէֆանէսգուլ, չլմորեալ և գունաթափ,
եկած բացած էր զայն :

Նինա, ահաբեկեալ, ո՛չ իսկ մտածած
էր իւր գլխարկն ու քօղիկն առնելու . իսկոյն
այդ անիծեալ վայրէն խոյս տուած, կառքի
մը մէջ նետուած, ուղղակի ինձ եկած և
նուաղած էր :

Օթեւանին թարգմանը հետեւեալ տոմ-
սակը բերած էր իրեն :

«Տիկի՛ն,

Մտամոլորման սոսկալի վայրէնքնի մը մէջ՝
յարգանաց անլուր և աններելի թերու-
թիւն մը գործեցի հանդէպ ձեզ . բանով մը

չպիտի կրնամ քաւել սոյն ամբարշտութիւնս .
չնոր՝ ըրէք սակայն որ գամ ծնրաղիւր ներու՛մ
խնդրեմ ձեզմէ, ո՛չ թէ ստանալու համար
այդ ներումն՝ որու արժանի չեմ, այլ իմ
խորախորին զղջմանս մէկ ակներեւ յայտա-
բարութիւնն ընելու համար :

Սթէֆանէ՛ՍԳՈՒ՝

Գիտենք թէ ի՛նչ բաղդի և որպիսի՛ պա-
տասխանի արժանացաւ սոյն տոմսակը :

Սոյն պատմութիւնն աւարտելով՝

— Եւ այժմ, յարեց, վրէժ լուծել կ'ու-
զեմ :

Անմիջապէս մտածեցի իմ նորաստաց բա-
րեկամներէս Սիլվեանի, որ մայրաքաղաքին
Ասկրիերոսը կարեւոր թերթին Քէօսթէնճէի
թղթակիցն էր և ամէն երեկոյ անոր քրոնիկ
մ'ուղարկել պարտաւոր էր :

— Նինա, պատասխանեցի, կ'ուզե՞ս որ
այդ ամբարիշտը պախարակենք թերթի մէջ .
Ասկրիերոսը թերթին տեղւոյս թղթակիցն
իմ բարեկամն է և յոյս ունիմ որ նմանօրի-
նակ ծառայութիւն մը չմերժեր ինձ :

Սոյն գաղափարը հաճելի թուեցաւ իրեն
և որոշեցինք որ նոյն օրն իսկ ամէն ինչ պիտի
կարգադրէինք՝ որպէս զի երեկոյն յօդուածն
ուղարկուէր և հետեւեալ առաւօտ իսկ թեր-
թին մէջ կարդացուէր :

Միջօրէն կը մօտենար . կառք մ'առինք՝
որ զմեզ Նիգօլայու ճաշարանն առաջնորդեց .
բարեկամուհին ա՛լ լիովին վերադատած էր իւր

զուարթութիւնը, մանաւանդ զի իւր կնոջական վրէժխնդրութիւնը գոհացում պիտի գտնէր :

Ժամանակ չկար կորսնցնելու. պէտք էր անյապաղ ահաճել քրոնիկագիրս. մէկ քանի վայրկեանի համար թոյլտուութիւն ինդրելով՝ վազեցի Պրիսթօլ Սրճարանն, ուր դեռ զինք գտնելու ապահով էի գրեթէ. արդարեւ բարեկամներու հետ իւր ախորժաբերն առնելու վրայ էր :

Խնդրանացս վրայ մեկուսի քաշուեցանք. մէկ քանի բառերով խնդիրը բացատրեցի և յայտնեցի թէ ինչպիսի ծառայութիւն մը կ'սպասէի իրմէ :

— Միրելիս, դուք հրապարակագիրն երու կեանքին անտեղեակ մէկը չէք, յարեց. դիտէք որ մեր շահերը փայլուն չեն և նմանօրինակ պատեհութիւններն են որ...

— Կը հասկնամ ձեր ըսածը, բայց ասիկա բացառիկ պարագայ մ'է. խնդիրը ձեր գեղեցկութեան վեհապետուհոյն հաճելի լինելու վրայ է և ձեզմէ կախում ունի որ այժմ իսկ պատիւ ունենաք իրեն ներկայացուելու և նոյն իսկ իրեն սեղանակից լինելու. օհ, մի՛ դեղեւիք, կ'սպասէ մեզ. երթանք երեքս ի միասին ճաշելու և ապա խորհրդակցելու. թերեւս ձեր ակնկալութիւնն ևս ի դերն չհասնելու մէկ միջոցը կը գտնենք :

Կասկած չունէի որ տեղի պիտի տար. փութացինք Նինայի մօտ, որ յոյժ նազելի ընդունելութիւն մ'ըբաւ նորեկին :

Թուանքը կատարեալ եղաւ. բարեկամս ամբողջովին յանկուցուած էր :

Կարկանդուական ճաշ մ'ըրինք՝ առատ ըմպելիքով ոռոգելով զայն :

Երբ սուրճերը բերուեցան՝ խորհրդակցութեան ժամը հնչած համարեցինք և երեքս ի միասին խմբագրութեան ձեւին աշխատեցանք :

Տուած խորհուրդիս վրայ՝ համաձայնեցանք որ մեր պատրաստելիք արձագանքը նոյն երեկոյ ուղարկելի քրոնիկին վերջամտը պիտի կազմէր և հետեւեալ օրուան համար մանրամասնութիւններ պիտի խոստանար տարտամօրէն :

Հետեւեալ առաւօտ, թերթը հասնելուն, անմիջապէս օրինակ մը Սթէֆանէսդուի պիտի ուղարկուէր, որմէ յետոյ քրոնիկագիրը պիտի ներկայանար իրեն. շատ հաւանական կը գտնէի որ, շարունակութիւնն արգելելու համար, այդ մեծահարուստ հասութատէրն ուզէր գոհացնել զինք :

Աւասիկ ինչ որ կը կարգացուէր յաջորդ առաւօտեան Ասկրիքրուլի Քէօսթէնճէի թղթակցութեան վերջաբանին մէջ :

«Վերջին պահուն կը տեղեկանամ թէ այս առաւօտ մեծ գայթակղութիւն մը տեղի ունեցեր է քաղաքիս ամենէն նշանաւոր օթեւաններէն միոյն մէջ. սոյն գայթակղութեան տիսուր դիւցազնն է Տիար Ա. Ս., Պուրքէջի համայնաժամօթ հասութատէրն և դժբախտ

զոհն է Տիկ. Ն. Թ., մեր պաշտելի վեհապետունին գեղեցկութեան. ափսոս որ, սուրհանդակին հասնելու համար, չեմ կարող տալ մանրամասնութիւնները սոյն ցաւալի տեսարանին, յորում անգամ մը ևս կը հաստատուի թէ լաւ դատարարականութիւն և բարձր դիրք մեծ երաշխաւորութիւն մը չեն միշտ կոշտ ու կոպիտ վարմանց դէմ: Յարգանաց այն անլուր պակասութիւնը, յորում այս առաւօտ Տիար Ա. Ս. գտնուած է հանդէպ համայն Բումանիոյ աստուածունւոյն, նախատանաց անջնջելի դատակնիք մը պիտի մնայ ցմիշտ իւր ճակտին վրայ:

Վաղը մանրամասնութիւններ՝ եթէ նորագոյն այժմէութիւններ արգելք չլինին:»

Առաւել կանուխէն օրինակ մը ուղարկուեցաւ Սթէֆանէսզուի. միջօրէի մօտ մեր համակրելի քրոնիկագիրը Լոկսրայի Օքեւանը կը ներկայանար, իւր այցաքարտը կը յղէր և անմիջապէս կ'ընդունուէր իրմէ:

Նւ, այլևս խնդրոյն վրայ չխօսուելու պայմանաւ երկու հատ հինգ հարիւր լէյնոց պանգոտման կը շնորհուէր իրեն:

Բարեկամիս ակնկալութիւնն այսպէսով յուսացածէն աւելի դոհունակութիւն կը գտնէր:

Տիկ. Թէտէսզու, որու սրտմտութիւնը տակաւ մեղմացած էր արդէն, իւր վրիժառութեան համար այսքանով կը բաւականանար. վերջապէս իւր արտակարգ գեղեց-

կութեան յարակից և անբաժան անպատեհութիւններ էին ասոնք. մանաւանդ զի ուրախ էր որ քրոնիկագիրն, իւր շնորհիւ, այսպէս օգտուած էր:

Գալով Սթէֆանէսզուի՝ նոյն օրն իսկ կը մեկնէր ոչ միայն Լոկսրայի Օքեւանէն, այլ նոյն իսկ Քէօսթէնէն:

Ն.

Այս երեք սխրալի օրերուն տասն երեւոյթներ ևս յաջորդեցին մինչ մեր բաժանումը. կ'արժէր որ այդ օրերէն իւրաքանչիւրն ևս առանձինն իւր նկարագրութիւնն ունենար, այնքան հետաքրքրաշարժ իրադարձութիւններով լի եղան անոնք ալ. բայց առաջագրած ծաւալէս շատ ու շատ անգին անցնիլ հարկ պիտի լինէր:

Չեմ կրնար սակայն դիմադրել պատմելու փափաքիս ընթրիք մը, զոր երեկոյ մը թատրոնէ մեկնելու ըրինք Բարսոսնի Տրանսի մէջ՝ ընկերակցութեամբ այն քրոնիկագիրն, որու վրայ խօսուեցաւ նախորդ գլխոյն մէջ:

Գլխաւորապէս ծանրաշալու համար այն գրական պայքարին վրայ, զոր նոյն երեկոյ ունեցանք իրեն հետ, աւելորդ է ըսել թէ ամենէն շնորհալից ձևերու ներքեւ:

Տիար Սիլվեան, իւր վիճակին բերմամբ, բոլոր հանդիսավայրերու մէջ ձրի մուտք

ունէր. այդ երեկոյ զմեզ նշմարելով թառ-
բոնին մէջ՝ մօտեցաւ մեզ և զինք վար դը-
րինք միասին ընթրելու համար:

Թէև լիուլի վարձատրուած էր՝ բայց
կ'ուզէինք մեր շնորհակալութեան բաժինն
ալ այսպէսով իրեն հատուցանել. մանաւանդ
զի շարունակ հետաքրքրական կամ զուար-
ճալի իրողութիւններ կ'ունենար պատմիք
և երկուքս ալ ճշմարիտ հաճոյքով պիտի
ունկնդրէինք իրեն:

Հազիւ, ճաշարան հաններով, սեղանի մը
շուրջ բոլորուած էինք՝ Տիկ. Թէտէսզու ոտ-
քի ելաւ, անշուկ մօտեցաւ գեղեկաւոր զին-
ուորականի մը, որ թիկունքը մեզ դարձու-
ցած լինելով՝ մեր մուտքը չէր նշմարած և,
միշտ պահոււրտելով, ափէէզ մը փակցուց
անոր այտին:

Յայտնի է թէ բուժանացի իսլամ զին-
ուորականք գեղակ կը կրեն. արդ անիկա, որսւ
Նինա այս կատակը կ'ընէր, երիտասարդ և
գեղանի իսլամ տեղակալ մ'էր:

Պէտք էր որ միշտ արտասովոր միջադէ-
պեր տեղի ունենային:

Տեղակալը, զինք տեսնելով, յարգանք
կանգնեցաւ և խոնարհագին անոր աջը համ-
բուրեց:

— Ապտո՛ւ, կ'ըսէր ուրախագին, չափա-
զանց գոհ եմ զքեզ տեսնելուս. ի՞նչպէս,
ամէն մասամբ հանգիստ ես:

Սպասելով բուն բուժանացի զինուորա-

կանի մը — Թէտէսզու հարիւրապետին —
հետ տեսակցութեան՝ իսլամ զինուորականի
մը հետ տեսակցելու պատեհութիւնը չէի
ուզեր փախցնել, մանաւանդ զի սոյն չա-
փազանց մտերմութեան և դուզախօսութեան
գաղանիքը գիտնալ կ'ուզէի:

— Տիկի՛ն, գոչեցի կատակալից չեղով
մը, հո՛ս հրաւիրեցէք զինք. առածը կ'ըսէ.
«խենթերն ո՛րքան շատ լինին, զուարճու-
թիւնն ա՛յնքան շատ կը լինի»:

Եւ Ապտու եկաւ մեզ սեղանակից լի-
նելու:

Իւր զինուորական ուսումն ըրած էր Թէ-
տէսզու հարիւրապետին հրամանատարու-
թեան ներքև և այսպէսով էր որ Նինա զայն
շատ լաւ կը ճանչէր և զաւկին պէս կը սի-
րէր. ստոյգ է թէ սոյն վերջինը հազիւ եօթն
կամ ութ տարի պակաս ունէր իրմէ. գալով
տեղակալին՝ այն ակնածութեամբ կը վար-
ուէր, զոր ամէն զինուորական կ'ունենայ
իւր հրամանատարին կնոջ հանդէպ:

Յոյժ բարեկիրթ և յոյժ զարգացեալ որ-
պէս ամէն բուժանացի սպայ, տիրող լեզու-
էն զատ, սքանչելի կերպիւ կը խօսէր ֆը-
րանսերէն և իւր մայրենի լեզուն:

Պահիկ մը թուրքերէն խօսեցանք իրեն
հետ. հիացմամբ կը խօսէր հարիւրապետին
վրայ և չէր դադրել կրկնել թէ որքան
ընտիր անձնաւորութիւն մ'էր. երբ իմացաւ
թէ զիս ի Պուքրէշ հրաւիրած էր՝ ջերմովին

ստիպեց որ երթամ տեսնեմ զայն . կարի դոհ պիտի մնայի :

Մեր մեկուսի խօսակցութեան միջոցին՝ իւր մտայնութիւնը փորձելու համար՝ ակնարկելով նինայի .

— Ի՜նչ շքեղ կիւն , մրմնջեցի :

— Չքնաղաղե՛ղ , պատասխանեց , միայն թէ ինձ համար նուիրական և սրբազնասուրբ :

Պարզապէս հրաշալի էին սոյն բառերը :

Ապտու , հազիւ կէս ժամ մեզ հետ կենալէ վերջ , մեկնեցաւ և երեքս մնացինք :

Ա՛լ կարգն եկաւ . մեր քրոնիկագրին վառվռուն և զուարթ խօսակցութիւնն ըմբոշխնելու :

— Լ'Eschepaulisusն Բուսկեկի մէջ ինձ ձօնուած տողերը կարդացի՞ք , ի՜նչպէս գտաք զանոնք , հարցուց իրեն միջոց մը Տիկ . թէ՛ տեսչու :

— Սքանչելի՛ . իմ հայրենակիցս արդարեւ մեր զեղեցկութեան դշխոյին արժանաւորել տողեր նուիրած է . եթէ թոյլ տայիք որ ես ևս պատիւ ունենայի ձեր ալպոմին վրայ մէկ քանի բառեր զետեղելու...

— Մեծաւ հաճութեամբ :

Եւ ալպոմն իրեն ներկայացուեցաւ :

Մեր սեղանակիցը խիստ հակիրճ հաւուած մը գրեց հոն , որ աւաստիկ նոյնութեամբ .

«Je vous aime!» C'est, dans une déclaration d'amour, la formule la plus classique, mais toujours la plus éloquente.

«Կը սիրե՛մ զձեզ» . սիրոյ յայտարարութեան մէջ՝ ասիկա ամենէն դասական բանաձեւն է , բայց միշտ ամենէն պերճախօսը :

Սոյն խորհրդածութեան մէջ իրաւամբ չարաճճի ակնարկութիւն մը նշմարեցի իմ գրածներուս . գողցես ըսել ուզէր թէ , փոխանակ ամբողջ էջ մը մրտտելու , եթէ այդ երեք բառերը միայն դնէի՝ շատ աւելի պերճախօս պիտի լինէին :

Հրաւերն ընդունեցի :

Նինայի ալպոմը մեր մրցման ասպարէզը պիտի լինէր :

— Սիրելի բարեկամուհիս , յարեցի , կարգըն ի՛մս է :

— Յիրաւի՞ :

Իւր հատուածը նոյնութեամբ կրկնեցի , միայն չաղկապի մը տեղ ուրիշ չաղկապ մը դնելով և փոքրիկ յաւելում մ'ընելով , ինչ որ աւաստիկ .

«Je vous aime!» C'est, dans une déclaration d'amour, la formule la plus classique et toujours la plus éloquente. Il me semble toutefois que sur cet album elle serait insuffisante et qu'il faudrait la compléter par la formule algébrique suivante à la Rostand .

+ qu'hier — que demain.

«Կը սիրե՛մ զձեզ» . սիրոյ յայտարարութեան մէջ ասիկա ամենէն դասականն էի

միշտ ամենէն պերճախօս բանածեւն է. կը թուի ինձ սակայն թէ սոյն ալպօմին վրայ անբուական պիտի լինէր և թէ զայն լրացնել հարկ պիտի լինէր Բօսթանեան հետեւեալ գրահաշուական ձեւով.

✚ քան երէկ—քան վաղը:

Նինա յափշտակուած էր. իսկ բարեկամս, առանց խէթի, իւր ձեռքն ինձ կ'երկարէր ըսելով.

— Կը խոստովանիմ թէ դուք իմ վարպետս էք:

Ամենէն բարեկիրթ պայմաններու մէջ մղուած սոյն պայքարն այսպէս վերջ կը գտնէր առանց ուէ հետք ձգելու, և կը վերսկսէինք մեր շէնշող խօսակցութեան:

Չեմ գիտեր ինչպէս մեր բարեկամը զայն կը բերէր Նինայի վրայ և տաճնեւհինգ տաքինքնէ հետէ անոր փառաւորութիւնը կը նըկարագրէր ինձ:

— Սիրելիս, յարեց միջոց մը, աղէկ միտքս ինկաւ. ասկից քանի մը տարիներ առաջ Լուսնա Իլլուստրաքի մէջ, որ մեր Հաշէթի Տարեցոյցն է, Տիկ. Թէտէսգուի լուսանկարը գրուած է ներքողներով և Ռուսական զեղեցկութեան վեհապետին յորջորջմամբ. կ'արժէ որ անկից օրինակ մը դնէք և պահէք:

— Ո՛ր տարին:

— Հաստատապէս չեմ գիտեր, բայց չորս կամ հինգ տարին անցնելու չէ:

— Մեր բարեկամուհին անշուշտ կը յիշէ թէ ո՛ր թուականին, հարցուցի Նինայի դառնալով:

— Արդեօք պէ՞տք է իրաւունք տալ պատասխանեց նէ կատակաւ, այն իմաստունին որ կ'ըսէ թէ կուգայ վայրկեան մը ուր աշխարհի ամենէն մտացի մարդն՝ ամենէն պանդոյրը կը լինի. երեւակայեցէք կին մը, որու կենդանագիրն անգամ մը միայն հրատարակութեան մը մէջ զետեղուած լինի. անիկա ո՛չ միայն տարին, այլ ամիսն ու օրն իսկ պիտի յիշէ. բայց ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ձեր հարցման կարենամ գոհացում տալ ես, որու լուսանկարն, այս վերջին երեք հնգամեակներու միջոցին՝ դրժներու, հանդէսներու և թերթերու մէջ անթիւ, անհամար անգամներ արտատպուեցան:

— Կատարելապէս իրաւունք ունիք, սիրելի՛ս, և քէն չեմ պահեր իմաստունին խօսքերուն համար:

Միտքս դրի գրավաճառներուն մօտ փրնտուել. ո՛չ այդ հին տարեցոյցը գտնուեցաւ, ո՛չ ալ կրցին ըսել թէ որ տարւոյնն էր որ զիս կը շահագրգռէ:

Եւ սակայն իսկապէս կը փափաքէի ունենալ այդ հատորն՝ որ մէկ քանի լէյ արժելու էր և հրատարակչին անունն ու հասցէն առնելով՝ որ ի Պուքրէշ էր, ապա վարնայէ նամակ մ'ուղղեցի իրեն:

Գրավաճառ որպէս եմ կը վախճայի որ

պատենութիւնը չհաղործել ուզէր. ուստի առեւտրական նամակաթուղթիս վրայ և իբր արուեստակից գրեցի իրեն. Ըսի թէ ուղեւորութեամբ ի Վարնա կը գտնուէի, թէ վաճառատունէս յանձնարարութիւն մը ըստացած էի մէկ օրինակ Լուսեա Խլուսքրաքաի համար, թէ խնդրանքն ընողը կ'ուզէր հին տարիէ մէկ օրինակ, որու դժբաղդաբար թուականը չէր յիշեր ճշգրտվին. միայն տարտամօրէն կը յիշէր թէ այդ տարուան հատուրին մէջ Տիկ. Նինա Թէտէսդուի կենդանագիրը կը գտնուէր:

Իոյր իմ հնարամտութիւնս՝ որպէս զի արտասովոր գին մը չպահանջէ՝ ապարդիւն եղաւ. աւասիկ ի'նչ պատասխան ստացայ:

ԻԿ. ՀԷՐՑ

Գրավանաւ-սպագրիչ Պոլսէ, 28 Յուլիս 1909
հիմնեալ 1884ին

Տիար Մ. Հռնկ

Ի ՎԱՐՆԱ

Ի պատասխանի ամսոյս 22 ի մեր նամակին՝ կը փոքրամ ձեզ տեղեկացնեյ թէ միակ օրինակ մը գտայ Լուսեա Խլուսքրաքաի այն տարուան սպագրութեան, յորում կը գտնուի հարիւրապետէի Տիկ. Նինա Թէտէսդուի կենդանագիրը:

Հաւաքածու լեղծանկէր համար՝ ուրիշ ու եւ տեղեկեալ խնդրանքի մը սպառած պիտի պատասխանէի, բայց քանի որ տրուեցաւ թէ ուր ինձ կը գրէ, կը պատասխանեմ թէ ձեզ հանդի լինելու հա-

մար պիտի հաւանիմ երկու հարիւր ֆրանկի փոխառեմ այդ միակ հասարակ ձեզ անցընելու, իրաւ ե թէ միշտ ախաւալ:

Սպասելով մեր պատասխանին՝ պատիւ ունիմ ձեզ ներկայացնելու, պարտն եւ սիրելի տրուեցաւ ից, իմ սրտազին քարեւներս:

ԻԿ. ՀԷՐՑ

Մէկ վարպետորդին դիմաց՝ մէկուկէս վարպետորդի ելած էր:

Կօկօի դեր ստանձնել չէի ուզեր սակայն. մանաւանդ զի արդէն Նինա իւր շքեղ լուսանկարն ինձ նուիրած էր՝ իւր ձեռագրով գեղազարդելով զայն:

Պատասխանեցի ուրեմն թէ պիտի գրէի ի Գահիրէ հարցնելու համար թէ խնդրանքն ընողն այդ գինը դնել կ'ուզէ՞ր և այսպէսով խնդիրն անհետեւանք մնաց:

Յուլիս 18., երկուշաբթի օրը հասած էր. միջօրէին մեկնող կառախումբին սուլիչը մեր բաժանման ժամը պիտի հնչէր. սոյն երկշաբաթեայ ժողովական ընկերակցութեան այնքան սովորած էինք որ երկուքս ալ թախծութեամբ համակուած էինք. կը պնդէր միշտ որպէս զի Վարնայէ ցամաքի, այսինքն Պուքրէշի, ճամբով Քէօսթէնէ վերադառնայի յ'Նեդիպտոս մեկնումիս համար. այդ խոստումը սրտանց կ'ընէի իրեն, մանաւանդ զի հետաքրքիր էի իւր ամուսինն ու զաւակները ճանչելու, իւր ընտանեկան կենցաղն և ուսումնասիրելու և ի մասնաւորի տեսնելու թէ մայրաքաղաքին մէջ ևս իւր երե-

ւումն որպիսի՝ խանդավառութիւն յառաջ կը բերէր :

— Իմ բարեյաջող աստղս , կը հաւաստէի իրեն , որ զիս արժանացուց քու թանկագին բարեկամութեանդ , անտարակոյս զիս արժանի սիրտի ընէ նաև քու ընտանեկան երջանիկ յարկդ այցելելու :

— Ես ևս օրհնելու եմ , յարեց , իմ բարեյաջող աստղս . երբէք խորհեցա՞ր ինքնին , սիրելի՛ս , թէ ի՞նչ էր չարժառիթն որով , չնչին պատրուակի մը ներքև , քու ընկերակցութիւնդ փնտռեցի :

Ասիկա ճշդովին այն առեղծուածն էր , որու բանալին փնտռել մոռցած էի նոյն իսկ , զի մեր մտերմութիւնն այնքան բնական հանգամանք մը ստացած էր :

— Երանութիւնն այնքա՛ն կ'ողողէր զիս , պատասխանեցի , որ միջոց չունեցայ ատոր մտածելու :

— Եթէ քու ընկերակցութիւնդ չունենայի՝ ո՛ր գիտէ քանի քանի զարպասողներ զիս պիտի չըջպատէին ու ձանձրացնէին . Լօհիսայի Օրեւսին գէպքին նման անհաճոյ պատահարներ յաճախ պիտի կրկնուէին . ո՛չ միայն անոնցմէ ազատեցիր զիս , այլ եւ երանաւէտ և անմոռանալի օրեր պարգեւեցիր ինձ . ըստ բախտի ընտրութեան մը մէջ բարեյաջող աստղս ասկից աւելի ձեռնտու չէր կրնար լինել ինձ :

Փա՛ռք Տիրոջ , երկրորդ առեղծուածն ևս լուծուած էր :

Մինչ ի Պուքրէշ ժամանումս յաճախակի թղթակցիլ կը խոստանայինք իրարու և ա՛յլ վերջին վայրկեանին՝ երբ վայրաշարժը կ'սկսէր շարժիլ , նոր և գերազոյն փաստ մը գտաւ զիս համոզելու համար որ անպատճառ իրենց այցելեմ :

— Հարիւրապետին թոյլտուութեամբ , գոչեց , զքեզ ընդունելու համար ըումանական ամենաճոխ տարազս պիտի հագնիմ . պիտի տեսնես թէ այդ արդուզարդիս մէջ որքա՛ն տւելի հիանալի կը լինիմ :

— Անկասկած եղի՛ր , սիրելի՛ս , բարի ուղեւորութիւն :

Եւ աւասիկ կը հեռանար անիկա՝ որ երկու շաբաթ անընդհատ իւր հմայից ներքեւ պահած էր զիս . թաշկինակի և գլխարկի տատանումներ մէկ երկու երկվայրկեան և ամէն ինչ կ'աւարտէր :

Կարծես ինձ յախտակից լինելու համար՝ երկինքն ևս յանկարծ կ'ամպոտէր և անձրեւել կ'սկսէր :

Ա՛յ կարելի չէր ինձ օր մը իսկ մնալ Քէօսթէնձէ . բարեբախտաբար տոմսակս առած էի և նոյն գիշերն իսկ շոգենաւ առի վարնա մեկնելու համար :

.

Ընթերցողներս չպիտի ուզեն հաւատալ թէ սոյն իրական պատմութիւնն այսպէս կը վերջանայ . լոկ ճշմարտութիւնն այդ է սուկայն . ոչ իսկ կրցի երկրորդ անգամ տեսնել

զինք, զի վաճառատունէս հասած կարելոր
և ստիպողական տեղեկութեանց վրայ՝ ան-
հրաժեշտ գործի մը կարգադրութեան համար
վարնայէ անմիջապէս և ուղղակի ֆրանսա
ուղեւորիլ պարտաւորեցայ:

Պիտի ըսէք ինձ թէ անկից ի վեր կարելի
էր ինձ՝ կրկին զինք տեսնելու պատեհութիւնը
գտնել. անկեղծօրէն կը խոստովանիմ թէ
այդ պատեհութիւնը չփնտռեցի բնաւ. կը
հարցնեմ ձեզ թէ յիսունը թեւակոխած անձ
մը կրնա՞յ վստահ լինել որ իւր հմայքը պիտի
պահէ միշտ՝ մանաւանդ Տիկ. Թէտէսգուի
նման ամէն կողմէ շողումեալ կնոջ մը վրայ.
անկում մը անագորոյն պիտի լինէր, ուստի
խոյս տուի անկից:

Սակայն ստէպ կը թղթակցինք իրեն հետ
և իւր գողտրիկ ու անուշարոյր նամակները
կուգան երանաւէտ յիշատակը վերարձարծե-
լու այն անզուգական օրերուն, զորս իւր
մօտ անցուցի, և նոր սփոփանք ու կազդու-
րանք ներարկելու ինձ:

Վ Ե Ր Ձ

William

Stouan Kappa

St. John De la Salle

St. John

